

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 31/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 23 päivänä huhtikuuta 1998 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp) ja samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava lausunto hallintovaliokunnalle.

Lausunto

Perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 43/1998 vp ja LaVL 14/1998 vp) hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Matti Niemivuo, lainsäädäntöneuvos Anna-Riitta Wallin ja lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö
- pääsihteeri Seppo Tiitinen, eduskunnan kanslia
- eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka
- kansliapäällikkö Klaus Helminen, Oikeuskanslerinvirasto
- neuvonantaja Martti Manninen, Tasavallan presidentin kanslia
- ylikirjastonhoitaja Tuula H. Laaksovirta, eduskunnan kirjasto
- tarkastusneuvos Ilkka Tenhiälä, Valtiontilintarkastajain kanslia

- hallitusneuvos Seija Salo, Valtioneuvoston kanslia
- tietohallintojohtaja Martti Favorin, ulkoasiainministeriö
- rajavartiolaitoksen esikunnan osastopäällikkö Juhani Uusitalo ja ylitarkastaja Kari Pastuhov, sisäasiainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Timo Turkki, puolustusministeriö
- hallitusneuvos Raija Isotalo, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Heikki Rosti, opetusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Riitta Itkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- hallitusneuvos Hannu Pennanen, liikenneministeriö
- ylitarkastaja Kari Mäkinen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Riitta-Maija Jouttimäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- nuorempi hallitussihteeri Johanna Paavola, työministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Riitta Rönn, ympäristöministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
- valtiosyyttäjä Christer Lundström, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- kansliapäällikkö Anna-Maija Castrén, hallintoneuvos Timo Silenti, hallintoneuvos Lauri Tarasti ja hallintosihteeri Hannu Ranta, korkein hallinto-oikeus
- vesiylituomari Pekka Kainlauri, vesiyliloikeus
- ylituomari Lea Kärhä, vakuutus-oikeus

- hovioikeudenneuvos Juhani Palmu, Vaasan hovioikeus
- lääninoikeudentuomari Ritva Routio, Uudenmaan lääninoikeus
- valmiuspäällikkö, kenraalimajuri Olavi Jäppilä ja sotilaslakimies Jari Kajavirta, Pääesikunta
- ylitarkastaja Markku Mertala, Verohallitus
- toimistopäällikkö Arto Lillman, Tullihallitus
- kouluneuvos Heikki Suopohja, Opetushallitus
- lakiasiainpäällikkö Arno Lindgren, Suomen Pankki
- lakimies Esa Helakallio, Rahoitustarkastus
- apulaismojohtaja Sakari Kauppinen ja laki- ja henkilöstöasiain johtaja Eija Nuorlahti-Solarimo, Patentti- ja rekisterihallitus
- yksikönpäällikkö Matti Luopa, Ajoneuvohallintokeskus
- johtaja Aila Lind, Terveystieteiden oikeusturvakeskus
- johtaja Hannu Luntiala, Väestörekisterikeskus
- hallintopäällikkö Anna-Leena Reinikainen, Tilastokeskus
- varatoimitusjohtaja Seppo Pietiläinen, Eläketurvakeskus
- finanssijohtaja Kalevi Pykälä, Valtiokonttori
- hallintojohtaja Jaakko Penttinen, Kansanterveyslaitos
- toimistopäällikkö Markus Uomala, Merenkululaitos
- lakimies Kaija Kossila, Lääkelaitos
- erikoistutkija Riitta-Sisko Koskela, Työterveyslaitos
- osastopäällikkö Matti Simola, suojelupoliisi
- lakimies Reijo Hyvönen, Kansaneläkelaitos
- lakimies Mika Saarinen, Kuluttajavirasto
- projektipäällikkö Marjatta Turunen, Kuluttaja-asiamiehen toimisto
- kilpailuasiainneuvos Topi Johansson, Kilpailuvirasto
- lakimies Erkki Kemppainen, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- hallintojohtaja Heikki Kallio ja hallintopäällikkö Hedvig Mikkolanniemi, Suomen Akatemia
- ylikirjastonhoitaja Esko Häkli, Helsingin yliopiston kirjasto
- hallintojohtaja Anitta Hämäläinen, Kansallisarkisto
- kehitysjohtaja Juha Vuorimies, Suomen Ympäristökeskus
- poliisitarkastaja Sauli Kuha, Oulun lääninhallitus
- lakiasiainpäällikkö Kari Prättälä ja johtava lakimies Taisto Ahvenainen, Suomen Kuntaliitto
- apulaiskaupunginlakimies Eila Ratasvuori, Helsingin kaupunki
- apulaiskaupunginlakimies Antero Kastemaa, Turun kaupunki
- rikosylikomisario Jouko Salo, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
- osastonjohtaja Asko Nio, Liikennevakuutuskeskus ja Potilasvahinkoyhdistys
- lakimies Eila Huotari, Pirkanmaan työvoimaja elinkeinokeskus
- osastopäällikkö Timo Lappi, Keskuskaupkamari
- varatuomari, SAK:n lakimies Arjo Suonperä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- yksikön johtaja Matti Leppälä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- varatuomari Risto Airikkala, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- hallituksen varajäsen, käräjäoikeustuomari Pekka Louhelainen, Käräjäoikeustuomarit ry
- puheenjohtaja Heikki Poukka, Suomen Syyttäjäyhdistys ry
- nimismies, johtava kihlakunnansyyttäjä Mikko Pöyry, Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry
- lakimies Antti Pekka Murhu, Työeläkelaitosten liitto ry
- ekonomisti Martti Luukko, Suomen Kuluttajaliitto ry
- lakimies Olli-Pekka Myllynen, Lääketeollisuusliitto ry edustaen Kaupan Keskusliitto ry:tä

- johtaja Lea Mäntyniemi, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry
- asianajaja Aarno Arvela, Suomen Asianajajaliitto ry
- neuvottelupäällikkö Matti Koivistoinen, Suomen Lääkäriliitto ry
- puheenjohtaja Solveig Crusell, Tiedotusalan ammattijärjestö TAJ ry
- varatoimitusjohtaja Håkan Gabrielsson, Samomalehtien liitto ry
- lakimies, varatuomari Valtteri Niiranen, Aikakauslehtien Liitto ry
- päätoimittaja Timo Vuortama, Suomen Journalistiliitto ry
- puheenjohtaja Susanna Reinboth, Oikeustoitmittajat ry
- toimitusjohtaja Sakari Virtanen, Suomen Suoramarkkinointiliitto ry
- varatuomari Kalle Soikkanen, Mainostajien liitto ry
- toimitusjohtaja Mikko Parjanne, Suomen Asiakastieto Oy
- vastaava lakimies Kirsi-Marja Okkonen, Yleisradio Oy
- professori Timo Konstari
- professori Heikki Kulla
- professori Raimo Lahti
- professori Olli Mäenpää

- professori Ari-Matti Nuutila
- professori Ahti Saarenpää
- professori Kaarlo Tuori
- dosentti Aarre Tähti.

Lisäksi Pohjois-Suomen vesioikeus, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Metsähallitus, Tielaitos, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Ilmatieteen laitos, Huoltovarmuuskeskus, Säteilyturvakeskus, Kuntien eläkevakuutus, Kuntien takauskeskus, Kirkkohallitus, Suomen Ortodoksinen Kirkollishallitus, Saamelaiskäräjät, Lieksan kaupunki, Hämeenlinnan kihlakunnan ulosottovirasto, Helsingin kihlakunnan syyttäjävirsto, Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Oulun maakuntakirjasto, Joensuun maakuntakirjasto—Pohjois-Karjalan maakuntakirjasto, Sotaarkisto, Pohjois-Savon työvoima- ja elinkeinokeskuksen maaseutuosaosto, Paliskuntien yhdistys, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ry, Palvelutyönantajat ry, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Poliisin lääninjohtoon viranhaltijat ry, Yksityisalojen työttömyyskassa, Valtion yhteisjärjestö VTY ry, Linja-autoliitto ry, Arkistoyhdistys ry, Arkistoalan ammattiyhdistys ry, Sukututkimusseura, VR-Yhtymä Oy, Suomen Tietotoimisto Oy ja MTV Oy ovat antaneet kirjalliset lausunnot.

HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan viranomaisten asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa koskeva lainsäädäntö uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta korvaisi vuonna 1951 yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain.

Esityksen tavoitteena on lisätä viranomaisten toiminnan avoimuutta, tehostaa julkisuusperiaatteen toteutumista julkisten tehtävien hoidossa, parantaa mahdollisuuksia saada tietoja viranomaisten käsittelyssä olevista asioista sekä siten lisätä yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteisten asioiden hoitoon.

Julkisuusperiaatteen toteutumiseksi kaikessa julkisen vallan käytössä viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevan lain soveltamisala olisi ehdotuksen mukaan laajempi kuin voimassa olevassa laissa. Lain soveltamisalan piiriin tulisivat julkista tehtävää hoitavat riippumatta siitä, ovatko ne organisoitu viranomaisiksi. Lain mukaan viranomaisten tehtävien hoitaminen ostamalla palveluja yksityisiltä ei vaikuttaisi asiakirjojen julkisuuteen.

Viranomaisille ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus toteuttaa hyvää tiedonhallintatapaa asiakirja- ja tietohallinnossaan. Tietoon liittyvät oikeudet tulisi selvittää ja ottaa huomioon hallinnollisia, lainsäädännöllisiä ja tietojärjestel-

mien kehittämiseen tähtääviä uudistuksia suunniteltaessa. Viranomaiset olisivat velvollisia pitämään luetteloita julkisesti saatavilla olevista aineistoista sekä järjestämään ja hoitamaan asiakirja- ja tietohallintonsa sekä tietojärjestelmät siten, että julkisuusperiaatetta voidaan käytännössä toteuttaa ja että tietojen laatu varmistetaan. Samoin on huolehdittava, että asiakaspalvelu on toimiva. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta loisi perusteet kehittää tietoturvalisua erityisesti valtionhallinnossa.

Viranomaiset olisivat velvollisia edistämään tietojensaantioikeuksien toteuttamista tuottamalla päätöksentekoaan ja muuta toimintaansa sekä kehitystä toimialallaan kuvaavia tietoa-aineistoja. Viranomaiset olisivat myös velvollisia tiedottamaan toiminnastaan sekä huolehtimaan siitä, että niiden toimintaa koskevat keskeiset asiakirjat ovat helposti saatavilla.

Uudistuksen tarkoituksena on selkeyttää ja yhtenäistää salassapidon perusteita. Salassapidosta voidaan hallitusmuodon mukaan säätää vain lailla. Uusia salassapitoperusteita säädettäisiin muun muassa todistajien suojelun ja turva-

järjestelyjen toteuttamiseksi sekä finanssipolitiikan hoitamisedellytysten ja markkinoiden toimivuuden turvaamiseksi. Yleisimmistä salassapitoperusteista otettaisiin säännökset lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta, ja niitä sovellettaisiin pääsäännön mukaan siitä riippumatta, minkä viranomaisen hallussa asiakirja kulloinkin on. Tämä tekisi mahdolliseksi sen, että yli 120 eri lakeihin ja asetuksiin sisältyvää salassapito- ja vaitiolo-velvollisuutta koskevaa säännöstä voitaisiin kumota.

Käsiteltävinä olevien asioiden julkisuutta ehdotetaan lisättäväksi rajoittamalla viranomaisen harkintavaltaa tiedon antamisesta päätettäessä. Viranomaiset olisivat velvollisia pitämään saatavilla asiakirjoja, joista ilmenevät yleisesti merkittäviä vireillä olevia suunnitelmia ja lainsäädäntöhankkeita koskevat tiedot.

Esitykseen sisältyy myös ehdotukset 77 eri lain muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Julkisuusperiaate uudistuksen lähtökohtana

Valiokunta toteaa, että nykyaikaisessa yhteiskunnassa informaation merkitys on voimakkaasti kasvanut ja näyttää kasvavan edelleen, mikä näkyy myös julkisessa hallinnossa. Julkisia tehtäviä hoidettaessa tarvitaan tietoa sekä yksittäistä kansalaista koskevassa päätöksenteossa että yleisemminkin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Julkinen sektori onkin suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä tiedon tuottaja. Samalla on selvää, ettei viranomaisilla oleva informaatio kuitenkaan palvele vain hallintoa itseään. Viranomaisten käytössä olevat tiedot ovat monella tapaa tärkeitä ja merkittäviä myös muille tiedontarvitsijoille.

Demokraattisen yhteiskunnan keskeisiin periaatteisiin kuuluu, että jokaisella on oikeus vapaasti muodostaa ja ilmaista mielipiteensä yhteisistä asioista ja vaikuttaa niihin. Tämä edellyttää muun ohella, että yksilöillä ja yhteisöillä sekä tiedotusvälineillä on mahdollisuus saada luotettavaa tietoa julkista valtaa käyttävien tahojen toiminnasta sekä yhteiskuntaoloista ja julkisen vallan toimenpiteiden vaikutuksista niihin. Kaikkien tulee voida asemastaan riippumatta saada tietoja viranomaisten toiminnasta ja arvioida omista lähtökohdistaan julkisen vallan käyttöä. Valiokunnan mielestä keskeisen yhteiskunnallisen päätöksenteon tulisi mahdollisuuksien mukaan perustua luotettavan tiedon pohjalta käytävään julkiseen ja kaikille avoimeen keskusteluun. Hallinnon julkisuutta voidaan pitää luonnollisena edellytyksenä demokratian ja ta-

sa-arvon toteutumiselle sekä hallinnon luotettavuudelle ja päätösten hyväksyttävyydelle.

Julkisuusperiaate on jo tällä hetkellä viranomaisten asiakirjojen saatavuutta sääntelevä pääsääntö. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Mainittakoon lisäksi, että julkisuusperiaatteen kuuluu myös oikeus seurata asioiden käsittelyä eduskunnan täysistunnossa, kuntien valtuustojen kokouksissa ja tuomioistuinten julkisissa istunnoissa. Julkisuusperiaatteen mukainen tiedonsaantioikeus on hallitusmuodon 10 §:n 2 momentissa säädetty perusoikeus, jota voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä erikseen lailla.

Uudistuksen tarve ja tavoitteet

Nykyinen vuonna 1952 voimaan tullut laki yleisten asiakirjain julkisuudesta sai käytännössä pääasiallisen sisältönsä 1930-luvun loppupuolella tapahtuneen valmistelun pohjalta. Vaikka lakiin onkin tehty eräitä muutoksia, sen keskeiset rakenteet ja säännökset ovat pysyneet muuttumattomina. Julkisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa hallinto- ja oikeuskäytännöllä on tämänkin vuoksi nykyisin suuri merkitys.

Hallinnossa on tapahtunut yleisestä kehityksestä johtuen laajoja ja merkittäviä muutoksia edellä mainitun lain säätämisen jälkeen. Hallinnon tehtävät ja organisointitavat sekä hallinnon suhteet kansalaisiin, järjestöihin ja tiedotusvälineisiin ovat muuttuneet. Viime aikojen maasamme laajalti vaikuttavista muutoksista mainittakoon erityisesti integraatiokehitykseen liittyvä kansainvälistyminen, perusoikeuksien uudistaminen sekä kasvanut tietotekniikan eri tavoin tapahtuva hyödyntäminen.

Valiokunta katsoo, että julkisen vallan tehtävien hoidossa tapahtunut kehitys sekä kansalaisten osallistumisoikeuksien ja muiden perusoikeuksien merkityksen kasvu edellyttävät lainsäädännön uudistamista kokonaisuudessaan. Hallitusmuodon kannalta erityisenä nykyisen sääntelyn epäkohtana on, että salassapidosta on säädetty osittain asetustasolla.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kokonaan uusi laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, mitä on valiokunnan käsityksen mukaan pidettävä välttämättömänä.

Valiokunta korostaa, että kokonaisuudistuksen tavoitteena on selkeyttää julkisuusperiaatteen soveltamisalaa, lisätä valmistelun julkisuutta, yhtenäistää salassapidon perusteita sekä määritellä viranomaisten velvollisuudet edistää tiedonsaannin toteutumista. Uudistus luo myös perustan viranomaisten välisen tietojenvaihdon sääntelylle.

Edellä lausutun lisäksi valiokunta korostaa, että viranomaisella on uudistuksen myötä velvollisuus ottaa julkisuusperiaate toiminnassaan huomioon sekä velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa. Sanottu merkitsee uuden ajattelutavan omaksumista sekä samalla syventää ja laajentaa julkisuusperiaatteen sisältöä ja soveltamisalaa keskeisenä viranomaisten hallussa olevan informaation saatavuutta koskevana periaatteena. Hyvä tiedonhallintatapa puolestaan edellyttää, että viranomaiset selvittävät tietoaineistoihinsa liittyvät erilaiset tarpeet ja huolehtivat tietojen saatavuudesta, käytettävyydestä, laadusta sekä myös suojauksesta ja muista tietoturvatavoimienpi-teistä.

Uudistuksen valmistelu

Julkisuus- ja salassapitolainsäädännön kokonaisuudistuksen tarve on noussut esiin jo 1970-luvun alkupuolella. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys pohjautuu helmikuussa 1990 asetetun julkisuustoimikunnan mietintöön (komiteamietintö 1992:9). Toimikunnan mietintö sekä jatkovalmistelussa laaditut esitysluonnokset ovat olleet laajoilla lausuntokierroksilla.

Eduskuntakäsittelyn aikana myös hallintovaliokunta on kuullut laajasti eri asiantuntijatahoja. Samoin asiakokonaisuudesta ovat hallintovaliokunnalle antaneet sekä perustuslaki- että laki-valiokunta lausuntonsa toimialansa osalta.

Uudistuskokonaisuuden valmistelun ja käsittelyn eri vaiheissa joudutaan ratkaisemaan vaikeita ja monitahoisia sääntelyongelmia, joista eräät ovat luonteeltaan lakitekniisiä. Valiokunta

kiinnittää tässä yhteydessä huomiota erityisesti salassapitosäännösten kokoamiseen yhteen ainoaan pykälään, joka sisältää kaikkiaan 32 kohtaa. Valittu ratkaisu ei ole selkeyden ja luettavuuden kannalta ongelmaton. Valiokunnan käsityksen mukaan erillisen salassapitolain säätäminen julkisuuslain rinnalle olisi kuitenkin ollut hallituksen esitykseen sisältyvää ratkaisua selvästi huonompi vaihtoehto.

Lisänäkökohtia uudistuksen merkityksestä

Valiokunta toteaa, että viranomaistoiminnan julkisuutta koskevan ehdotetun yleislain soveltamisala on laajempi kuin voimassa olevan yleisen asiakirjain julkisuudesta annetun lain. Se kattaa viranomaiseksi organisoitujen yksikköjen lisäksi kaikki ne tahot, jotka lain nojalla hoitavat julkisia tehtäviä ja käyttävät julkista valtaa. Valiokunta katsoo, että erikseen on syytä selvittää, onko soveltamisalaa myöhemmin tarpeen laajentaa myös sellaisia julkisia tehtäviä hoitaviin tahoihin, jotka eivät käytä julkista valtaa.

Lisäksi uuden yleislain soveltamisala on nykyistä laajempi myös sen vuoksi, että se koskee muutakin kuin asiakirjan julkisuutta. Ehdotettuun lakiin sisältyvät myös säännökset virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta sekä viranomaisten velvollisuuksista edistää tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa. Viimeksi mainitut seikat liittyvät viranomaistoiminnan avoimuuden lisäämiseen, jolloin peruslähdekohtana on kansalaisten oikeus saada oikeita ja tarvitsemiaan tietoja viranomaisten toiminnasta mahdollisimman yksinkertaisesti ja mahdollisimman helposti ymmärrettävällä tavalla.

Uudistuksessa on keskeistä asioiden valmistelun julkisuuden lisääminen. Tältä osin ehdotettu lainsäädäntö merkitsisi avoimuusperiaatteen vahvistumista entisestään kansainvälisestikin merkittävällä tavalla. Tämä johtuu muun muassa siitä, että ehdotuksissa on lähdetty viranomaisten erillisyyden periaatteesta, jonka mukaan itsenäisiä valmisteluelimiä pidettäisiin eri viranomaisina. Viranomaisten toisilleen anta-

mat lausunnot tulisivat myös julkiseksi yleisten säännösten mukaan silloinkin, kun ne koskevat valmisteilla olevaa asiaa.

Valiokunta korostaa myös valmisteluasioista pidettävien luetteloiden ajan tasalla pitämisen tärkeyttä. Esimerkiksi yleisten tietoverkkojen avulla tulee olla helposti saatavilla kuva vireillä olevista uudistuksista.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota salassapitosäännöksiin ja niiden tulkintaan. Valiokunnan ehdottamien muutosten tarkoituksena on korostaa julkisuusperiaatetta pääsääntönä sekä yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita, kuten objektiivisuutta, tasapuolisuutta sekä suhteellisuusperiaatetta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksessa laajenisi merkittävästi niiden salassapitosäännösten määrä, joissa käytetään niin sanottua vahinkoedellytyslauseketta. Näiden lausekkeiden mukaan salassapito on riippuvainen siitä, minkälaisia vaikutuksia tiedon antamisesta seuraa. Toisissa lausekkeissa olettamana on julkisuus, jolloin tieto voidaan jättää antamatta vain, jos tiedon antamisesta juuri siinä tilanteessa aiheutuisi säännöksessä tarkoitettu haitallinen vaikutus. Kun olettamana on salassapito, tiedon saa antaa vain, jollei ole ilmeistä, että säännöksessä tarkoitettua haitallista seurausta ei synny.

Valiokunta toteaa yhteenvedonomaaisesti, että kokonaisuutena arvioituna Suomen julkisuuslainsäädäntö uudistuksen jälkeen varsin hyvin kestää kansainvälisen vertailun. Uuden sääntelyn soveltamisala on laaja ja sen keinovalikoima avoimuuden toteuttamiseksi informaatioyhteiskuntaan sopiva. Myös salassapitoperusteet ovat — vahinkoedellytyslausekkeiden tulkintaan liittyvästä tietystä ongelmallisuudesta huolimatta — kansainvälisesti vertaillen suhteellisen yksityiskohtaisesti määriteltyjä. On myös huomattava, että tiedon saantia koskeva viranomaisen päätös voidaan valitusteitse saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Lisäksi ylimmillä laillisuusvalvojilla on tiedonsaantioikeuden perusoikeusluonteenkin vuoksi mahdollisuus ja velvollisuus valvoa viranomaistoimintaa.

Lainsäädännön täytäntöönpano ja seuranta*Koulutus ja tiedottaminen*

Kokonaisuudistuksen täytäntöönpanon on tarkoitus tapahtua vaiheittain niin, että laki olisi kaikilta osin voimassa kolmen vuoden kuluttua sen yleisestä voimaantulosta. Kokonaisuudistuksen laajuus huomioon ottaen tätä on valiokunnan mielestä pidettävä perusteltuna ratkaisuna.

Valiokunta korostaa, että uudistuksen toteuttaminen edellyttää laajaa koulutusta. Lainsäädännölle asetetut tavoitteet eivät toteudu kunnolla, jolleivät viranomaiset omaksu säädettävää julkisuusperiaatetta ja hyvän tiedonhallintatavan vaatimuksia. Samoin viranomaisille säädettävät tiedontuotantoa ja jakelua koskevat säännökset eivät saa asianmukaista merkitystä, elleivät viranomaiset jatkuvasti ja normaaliin toimintaansa kuuluvana osana pidä huolta siitä, että kansalaisten tiedonsaannista huolehditaan.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että oikeusministeriö huolehtii osaltaan eri ministeriöiden virkamiesten kouluttamisesta. On luontevaa, että myös monet muut organisaatiot, kuten Suomen Kuntaliitto ja erityiset koulutusorganisaatiot ovat mukana koulutuksen järjestämisessä.

Tiedotustoimintaan liittyen valiokunta pitää tarpeellisenä, että oikeusministeriö ilmoituksensa mukaisesti tuottaa muun ohella sähköisessä muodossa lainsäädännön sisältöä ja ymmärrettävyyttä helpottavan esitteen, jota viranomaiset voivat tulostaa myös asiakkailleen ja joka on myös yleisesti saatavilla sähköisten verkkojen avulla.

Seuranta ja lainsäädännön edelleen kehittäminen

Valiokunta toteaa, että hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksyminen jäljempänä ehdotetuin muutoksin luo perustan viranomaisten toiminnan avoimuuden kehittämiselle. On myös syytä todeta, että monien asiantuntijakuulemisissa esiin nousseiden ja muiden ilmenneiden kysymysten ja näkökohtien huomioon ottaminen on perusteltua jättää nyt säädettävästä

laista saatavien kokemusten ja erikseen tehtävien myöhempien selvitysten pohjalta arvioitavaksi. Valiokunta korostaa erityisesti tuomioistuintoiminnan julkisuutta koskevan erillisen selvitystyön tarvetta.

Kuten hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, erityislainsäädäntöä on kehitettävä vastaamaan uudessa lainsäädännössä omaksuttuja ratkaisuja. Tältä osin valmistelua koskevan päävastuun kantavat eri ministeriöt toimialallaan. Valiokunta korostaa asiantuntijalausuntoihinkin viitaten erityislainsäädännön kehittämisen tärkeyttä.

Valiokunta toteaa, että kokonaisuudistuksen yhteydessä kumotaan laajalti salassapitovelvollisuutta koskevia erityissäännöksiä. Valiokunta korostaa erityisesti sitä, että vastaisuudessa tulee suhtautua mahdollisimman pidättyvästi salassapitosäännösten sijoittamiseen erityislakeihin.

Valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkkaan uudistuksen soveltamista ja toimivuutta sekä ryhtyy seurannan edellyttämiin toimenpiteisiin. Uusittu lainsäädäntö tulee voimaan vaiheittain, mikä on otettava huomioon myös uudistuksen vaikutusten arvioinnissa. Valiokunta pitää uudistuksen luonne ja merkittävyys huomioon ottaen tärkeänä, että eduskunta voi arvioida lain soveltamisen toimivuutta hallituksen selonteon pohjalta. Valiokunta katsoo lain asteittaisesta voimaantulosta huolimatta, että selonteko on annettava viimeistään vuoden 2003 aikana. Valiokunnalla on luonnollisesti mahdollisuus valtiopäiväjärjestyksen 53 §:n 2 momentin nojalla pyytää aiemminkin oikeusministeriöltä selvitys uudistukseen liittyvistä kysymyksistä. Valiokunta ehdottaa seurantaa ja selontekoa koskevan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Syyttäjien tiedonsaantia koskeva erityiskysymys

Lakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että syyttäjien tiedonsaantioikeus on puutteellisesti järjestetty. Syyttäjät ovat useimmiten sen varassa, että sillä viranomaisella, jolta tietoja pyyde-

tään, on oikeus, mutta ei velvollisuutta antaa pyydettyjä tietoja. Tällaiset säännökset eivät ole riittäviä syyttäjän työn kannalta katsottuna. Kansainvälinen yhteistyö rikosten selvittämisessä ja tuomitsemisessa puolestaan edellyttää, että suomalaiset syyttäjät voivat vastavuoroisesti antaa tarvittavia tietoja ulkomaille. Täydentäviä säännöksiä tarvitaan samanaikaisesti kun julkisuuslainsäädäntö tulee voimaan. Koska niitä ei ole asianmukaista sisällyttää nyt käsiteltävänä olevaan kokonaisprojektiin, hallintovaliokunta ehdottaa lakivaliokunnan lausunnon pohjalta lausumaa, jossa edellytetään hallituksen huolehtivan siitä, että syyttäjän tiedonsaantioikeuden turvaavat asianomaiset säännökset on saatettu voimaan julkisuuslainsäädännön voimaan tullessa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Säätämisyjärjestys sekä perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausunnot

Hallintovaliokunta on ottanut perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt valtiosääntöoikeudelliset huomautukset asianmukaisesti huomioon, minkä vuoksi lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Lisäksi hallintovaliokunta on ottanut muutokin mahdollisuuksien mukaan huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt seikat valiten osaksi toisenlaisia ratkaisutapoja lausunnossa esitettyyn nähden. Lakivaliokunnan lausunnoissa esitetyt muutosehdotukset ja kannanotot hallintovaliokunta on ottanut huomioon kokonaisuudessaan. Samalla hallintovaliokunta toteaa, että mainituista lausunnoista ilmenevät seikat ovat laajalti nousseet esiin myös hallintovaliokunnan omassa käsittelyssä. Tämänkään vuoksi hallintovaliokunta ei ole jäljempänä välttämättä kaikissa kohdissa viitannut edellä mainittuihin lausuntoihin muutosehdotustensa perusteluissa.

Muut kannanotot

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmu-

kaisina. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä tai hylkäämistä jäljempänä ehdotetulla tavalla ja esitetyin kannanotoin.

Uudistuksen edellyttämä koulutus ja tiedottaminen huomioon ottaen valiokunta katsoo, että uudistus voi tulla voimaan aikaisintaan vuositu-

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

1 luku. Yleiset säännökset

4 §. *Viranomaiset.* Hallintovaliokunta ehdottaa 4 §:n 1 momentin 8 kohdan muuttamista siten, että kunnan ja kuntayhtymän tilintarkastajat mainittaisiin laissa nimenomaisesti viranomaisina kunnallisten tilintarkastajien itsenäisen aseman korostamiseksi.

Evangelis-luterilaisen kirkon asiakirjoihin lattia sovellettaisiin kirkkolaissa olevan nimenomaisen säännöksen perusteella, kuten hallituksen esityksen perusteluissa on todettu. Perustuslakivaliokunta toteaa kirkkolain säätämisyjärjestykseen viitaten olevan asianmukaista, että lakiteksti osoittaa evangelis-luterilaisen kirkon asiakirjoista säädettävän erikseen.

Edellä lausutun johdosta hallintovaliokunta ehdottaa pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että evangelis-luterilaisen kirkon asiakirjojen julkisuudesta säädetään erikseen.

5 §. *Viranomaisen asiakirja.* Hallintovaliokunta ehdottaa jäljempänä tarkemmin esitetyin perusteluin, että viranomaisten tulkintaa ohjaavaa 17 §:ää muutettaisiin ja että siihen viitattaisiin lain 9 ja 24 §:ssä. Sanotun sääntelyn toteuttamiseksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 24 §:n 2 momenttia vastaava sääntely otetaan 5 §:n uudeksi 5 momentiksi, ja että tarkistetaan 5 §:n 3 momentissa olevaa viittaussäännöstä sekä että poistetaan 4 momentin viimeinen virke. Tämä mahdollistaa 24 §:n 2 momentin muutta-

misen siten, että siihen otetaan viittaus lain 17 §:ään.

Lisäksi ehdotetun yleislain 5 §:n 3 momentin 4 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi kielellinen tarkistus.

2 luku. Asiakirjan julkiseksi tuleminen

6 §. Viranomaisen laatiman asiakirjan julkiseksi tuleminen. Rikosasioiden tulevassa atk-järjestelmässä syyttäjä ei allekirjoita paperimuotoista haastehakemusta. Jotta haastehakemuksen julkiseksi tuleminen hetki voitaisiin määrittellä selvästi myös atk-pohjaisessa asioiden käsittelyssä, valiokunta ehdottaa, että 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa rinnastettaisiin allekirjoitukseen muu varmentaminen. Vastaavaa muotoilua on hallituksen esityksessä ehdotettu käytettäväksi lain 6 §:n 1 momentin 2 ja 6 kohdassa.

Syyte voidaan nostaa paitsi toimittamalla kirjallinen hakemus käräjäoikeuden kansliaan, myös siten, että syyttäjä antaa haasteen itse. Tämä huomioon ottaen on selvyysyistä asianmukaista, että 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainitaan haastehakemuksen lisäksi myös syyttäjän antama haaste.

Syyteasian vireillä oleminen voi päättyä ilman, että syytetty nostetaan. Hallintovaliokunta ehdottaa selvyiden vuoksi, että 6 §:n 1 momentin 1 kohdasta ilmenevät asian käsittelyn erilaiset päättymistavat.

3 luku. Oikeus saada tieto asiakirjasta

9 §. Tiedonsaanti julkisesta asiakirjasta. Hallintovaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan tavoin tärkeänä, että lakitekstissä täsmennetään yleisistä hallinto-oikeudellisista periaatteista johtuvia viranomaisen harkintavallan rajoituksia.

Vakiintuneena korkeimman hallinto-oikeuden käytäntönä on, että valitukset sellaisistakin päätöksistä, joissa viranomainen käyttää niin sanottua vapaata harkintaa, käsitellään oikeusvalituksina, jolloin korkein hallinto-oikeus tutkii, onko harkinnassa otettu huomioon yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet. Nämä siis sitovat viranomaisen harkintaa ilman eri säännöistäkin.

Ehdotetun yleislain 17 § koskee yleisesti viranomaisen harkintaa sen tehdessä tiedonsaantia koskevia päätöksiä. Tämän perusratkaisun säilyttämiseksi ja edellä mainitun täsmentämisaatimuksen toteuttamiseksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 9 §:n 2 momenttiin otettaisiin vielä selvyiden vuoksi viittaus lain 17 §:ään. Lisäksi valiokunta ehdottaa 17 §:n täydentämistä siten, että siitä ilmenisivät perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla viranomaisten harkintavaltaa sitovat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet.

11 §. Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin. Asianosaisen oikeutta saada tietoja vireillä olevaan poliisitutkintaan kuuluvista asiakirjoista voitaisiin hallituksen esityksen mukaan rajoittaa 11 §:n 1 kohdan yleislausekkeen mukaan. Hallintovaliokunta katsoo, että säännös on syytä ulottaa esitutkinnan lisäksi myös poliisitutkintaan, joka tarkoittaa muun muassa kuolemansyyntutkintaa, liiketoimintakiellon tai lähestymiskiellon määräämisen edellytysten tutkintaa ja ampuma-aselaissa säädettyjen lupien peruuttamista koskevaa tutkintaa. Asianosaisen oikeutta saada tietoja poliisitutkinnassa esitetystä tai laaditusta asiakirjasta voitaisiin siten rajoittaa ennen tutkinnan loppumista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämislle. Lisäys ei estä sitä, että asianosaisen tiedonsaantia voidaan rajoittaa myös muilla 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

2 momentin 7 kohta (asianomistajan ja asianosaisen osoitetietojen suoja). Hallintovaliokunta ehdottaa kohtaa täydennettäväksi siten, että myös asianomistajan ja asianosaisen osoite- ja muut yhteystiedot voidaan rajata asianosaisjulkisuuden ulkopuolelle turvallisuussyistä. Yhtä tärkeää kuin todistajan suoja, on myös asianomistajien yhteystietojen suojaaminen samoin kuin syytetyinkin suojaaminen tilanteissa, joissa esimerkiksi erilaisten "jengien" välisten yhteenottojen vuoksi on esitetty kostouhkauksia.

4 luku. Tiedon antaminen asiakirjasta

13 §. Asiakirjan pyytäminen. Hallintovaliokunta ehdottaa 13 §:n 2 momenttia täsmennettäväksi.

väksi siten, että asiakirjasta tietoja pyytävän selontekovelvollisuus koskisi tietoja henkilörekisteristä pyydettyä vain niitä tilanteita, joissa tietojen antamiselle on säädetty erityiset edellytykset. Siten pyydettyä tietoja sellaisesta henkilörekisteristä, joka sitä koskevien säännösten mukaan on tarkoitettu yleiseen käyttöön, ei ole velvollisuutta selvittää pyydettyjen tietojen käyttötarkoitusta.

14 §. Asiakirjan antamisesta päättäminen.

Voimassa olevassa laissa tiedonsaantia koskevan asian käsittelylle ei ole määritelty yksiselitteistä käsittelyaikaa, vaan asia on käsiteltävä viipymättä. Suomea sitovien ympäristötietojen saatavuutta koskevien kansainvälisten velvoitteiden vuoksi on säädettävä, että asiakirjojen saantia koskeva pyyntö on käsiteltävä tietyssä määräajassa. Ympäristötietojen julkisuutta koskevien erityissäännösten antaminen ei ole tarkoituksenmukaista, minkä vuoksi yleislain säännösten tulisi täyttää myös kansainvälisistä velvoitteista johtuvat vaatimukset.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että takaraja tiedon antamiselle ei saa olla kahta viikkoa pitempi. Hallintovaliokunta ehdottaakin hallituksen esityksen 4 momenttiin sisältyvän kuukauden määräajan muuttamista enintään kahdeksi viikoksi.

Saadun selvityksen mukaan viranomaisten atk-järjestelmät eivät kaikilta osin ole uudistettavan lainsäädännön edellyttämässä kunnossa. Määräaika niiden kuntoon saattamiselle on hallituksen esityksen mukaan viisi vuotta. Jos aikamäärä tiedon antamiselle myös tulkinnanvaraisissa ja vaikeasti ratkaistavissa tapauksissa laetaan kovin lyhyeksi, se voi tarpeettomasti lisätä tiedon saantia koskevien kielteisten ratkaisujen määrää ja johtaa muutoksenhakuihin.

Valiokunta toteaa, että Suomen ja Ruotsin julkisuuslainsäädäntö poikkeaa eräissä muissa maissa noudatetusta muun ohella siinä, että julkisuusperiaatetta on toteutettava silloinkin, kun asiakirjaan sisältyy vain tiettyjä salassa pidettäviä osia. Tältä osin valiokunta viittaa lakiehdotuksen 10 §:ään. Tämä säännös vaikuttaa väistämättä myös siihen, minkälaisen työmäärän ta-

vanomaista laajemman tai salassa pidettäviä osia koskevien asiakirjapyyntöjen käsittely vaatii. Valiokunta ehdottaa, että laajoissa ja tulkinnanvaraisissa tapauksissa enimmäisaika voisi olla tavanomaista pidempi, kuitenkin siten, että sitä lyhennetään hallituksen esityksessä ehdotetusta kahdesta kuukaudesta yhteen kuukauteen. Selvää kuitenkin on, että kysymyksen ollessa asiakirjasta, joka on kokonaan julkinen, tiedonsaantipyntöön on vastattava välittömästi esimerkiksi lähettämällä pyydetyn asiakirjan kopio, tai, jos asiakirjaa on pyydetty viranomaisen luona, antamalla se luettavaksi tai antamalla kopio siitä.

Hallintovaliokunta pitääkin edellä mainituista syistä — ja ottaen huomioon laajan uudistuksen täytäntöönpanon vaatiman muunkin suuren työmäärän viranomaisissa — että lyhyempiä määräaikoja olisi ehdottomana takarajana tiedon antamiselle kaikissa tapauksissa noudatettava vasta, kun valiokunnan tältä osin ehdottama noin kolmen vuoden siirtymäaika lain voimaantulosta on päättynyt. Tiedon pyyntöä koskevan asian käsittelyn ja tiedon antamisen asiakirjasta voidaan edellyttää tapahtuvan lyhyemmässä määräajassa hyvän tiedonhallintatavan vaatimien toimenpiteiden tultua suoritettua siirtymäaikana. Tällöin viranomaisten järjestelmien tulee olla sellaisia, että julkiset asiakirjat ja tiedot ovat helposti saatavilla. Ennen tätä ajankohtaa noudatettaisiin hallituksen esityksessä ehdotettuja enimmäismääräaikoja. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa 37 §:n 2 momentin muuttamista siten, että erityinen määräaikojen soveltamista koskeva voimaantulosäännös otetaan lakiehdotuksen uudeksi 37 §:n 2 momentiksi.

Valiokunnan edellä lausutun lisäksi 4 momenttiin ehdottama muotoilu siitä, että tieto on annettava mahdollisimman pian, selkeyttää entisestään sitä, että nykyisinkin velvoittava pääsääntö asian viivytyksettömästä käsittelystä korostuu uudessa laissa. Valiokunnan ehdotuksen mukaan tietojen saantia koskeva asia on käsiteltävä viivytyksettä ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun vi-

ranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Kuukauden määräaika koskisi sellaisia tilanteita, joissa pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai joissa jokin muu edellisiin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely tai ratkaisu vaatii erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän. Tavanomaista suuremman työmäärän vaativista tilanteista voidaan lisäksi mainita esimerkiksi se, että tiedon antaminen edellyttää ulkomaisen viranomaisen tai kansainvälisen järjestön lupaa (esimerkiksi Europol-yleissopimuksen tarkoittamat asiakirjat). Voimaantulosäännöksen mukaan, kuten edellä on todettu, voitaisiin lain voimaantulon siirtymäaikana noudattaa pitempiä määräaikoja.

16 §. Asiakirjan antamistavat. Valiokunta ehdottaa 16 §:n 3 momentin muuttamista vastamaan säädettävää henkilötietolakia, jossa ei ole arkaluonteisen otannan käsitettä (HE 96/1998 vp ja HaVM 26/1998 vp).

5 luku. Viranomaisen velvollisuudet edistää tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa

17 §. Tiedoksisaantioikeuksien huomioon ottaminen päätöksenteossa. Valiokunta toteaa, että säännöksen tarkoituksena on ohjata lain tulkintaa. Valiokunta ehdottaa säännöksen täydentämistä perustuslakivaliokunnan viranomaisen harkintavallan rajoittamista (9 §:n 2 mom.) sekä erilaisten vahinkoedellytyslausekkeiden tulkinnallista ohjausta ja julkisuusperiaatteen korostamista (22 ja 24 §) koskevien kannanottojen huomioon ottamiseksi.

Hallituksen esityksen mukaisessa muodossa pykälässä viitataan erityisesti lain tarkoituksen huomioon ottamiseen päätöksenteossa. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin muuttamista siten, että siinä viitataan suoraan paitsi lain 3 §:ään, myös julkisuusperiaatteen sisältävään 1 §:ään. Näin viranomaisten huomiota kiinnitetään uudelleen ja korostetusti julkisuusperiaatteeseen ja sen merkitykseen lainsäädännön soveltamistilanteissa. Asiakirjojen julkisuuden pääsäännöstä johtuu, että tietojen rajoittamista

koskevia säännöksiä on lain yleisten tulkintaperiaatteiden mukaisesti sovellettava suppeasti.

Pykälän 1 momenttiin valiokunta ehdottaa vielä lisättäväksi edellytyksen, jonka mukaan tiedon saantia ei saa rajoittaa ilman asiallista perustetta. Tällä halutaan korostaa sitä jo yleisistä periaatteista johtuvaa seikkaa, että viranomaisen on tehtävä ratkaisunsa objektiivisin perustein.

Hallintovaliokunnan 17 §:n 1 momenttiin ehdottaman muutoksen mukaan viranomainen ei tietojen antamisesta päättäessään saa rajoittaa julkisuutta "enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista". Säännös korostaa näin muotoiltuna yleistä suhteellisuusperiaatetta perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Hallintovaliokunta ehdottaa lisäksi, että pykälään otetaan uusi 2 momentti, jossa kiinnitetään huomiota salassapitosäännösten erilaiseen muotoiluun. Ehdotetun uuden muotoilun mukaan asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on lisäksi otettava huomioon, onko asiakirjan salassapitovelvollisuus riippumaton asiakirjan antamisesta aiheutuvista tapauskohtaisista vaikutuksista (vahinkoedellytyslausekkeeton salassapitosäännös) vai määräytykö julkisuus asiakirjan antamisesta johtuvien haitallisten vaikutusten perusteella (julkisuusolettamalle perustuva salassapitosäännös), vai edellyttääkö julkisuus sitä, ettei tiedon antamisesta ilmeisesti aiheudu haitallisia vaikutuksia (salassapito-olettamalle perustuva salassapitosäännös).

Valiokunta ehdottaa jäljempänä lisäksi, että tähän soveltamiskäytäntöä ohjaavaan 17 §:ään viitataan 24 §:n 2 momentissa.

Hallintovaliokunnan ehdottamat muutokset korostavat sitä jo ehdotetun lain 24 §:n sanamuodostakin ilmenevää seikkaa, että salassapidon ulottuvuus on laissa ilmaistu erilaisin keinoin. Viittaussäännöksen lisääminen 24 §:n 2 momenttiin on omiaan varmistamaan sen, että salassapitosäännöksen yhteydessä otetaan huomioon tulkintaa koskeva 17 §:n yleissäännös.

Valiokunnan ehdottamassa 17 §:n 2 momentissa kuvataan lisäksi tavallisimmat salassapitosäännösten ilmaisutavat eli niin sanotut ehdotto-

mat, konkreettisista vaikutuksista yksittäistapauksessa riippumattomat salassapitosäännökset, sekä vahinkoedellytyslausekkeille rakentuvat salassapitosäännökset. Vahinkoedellytyslausekkeen sisältävistä salassapitosäännöksistä mainittaisiin ensimmäisinä säännökset, jotka perustuvat julkisuusolettamalle. Nämä säännökset merkitsevät sitä, että viranomaisen saa olla antamatta tiedon asiakirjasta vain, jos tiedon antaminen juuri siinä tilanteessa aiheuttaisi säännöksessä mainitut seuraukset.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että 17 §:n 2 momentissa mainitaan salassapito-olettamaan perustuvat säännökset. Näissä tapauksissa tieto voidaan antaa vain, jos on ilmeistä, että tiedon antaminen juuri siinä tilanteessa ei aiheuta säännöksessä tarkoitettuja haitallisia seurauksia.

18 §. Hyvä tiedonhallintatapa. Perustuslakivaliokunta esittää lain sisällön keventämiseksi, että ehdotetun lain 18 ja 19 §:n sijoittamista muuhun lakisystemaattiseen yhteyteen vielä harjittaisiin.

Hallintovaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että lainvalmistelun aikana on harkittu erilaisia vaihtoehtoja tässä suhteessa. Koska säädettävä viranomaisten toiminnan julkisuutta koskeva laki on keskeisin viranomaisaineistoja koskeva laki ja koska uudet säännökset merkittävilta osin pyrkivät turvaamaan julkisuusperiaatteen toteutumista, säännöksille ei tässä yhteydessä ole voitu osoittaa mitään nyt ehdotettua luontevampaa systemaattista sijoituspaikkaa.

Valiokunta toteaa lisäksi hallituksen esityksen 18 §:n 2 momenttiin liittyen, että syyttäjän diaaria koskevat säännökset ovat käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 6 §:ssä. Tuomioistuimen diaaria koskevat säännökset taas ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 2 §:ssä, johon ne on pykälän perustelujen mukaan pyritty tyhjentävästi kokoamaan. Valiokunta katsoo, että oikeudenkäynnin sujuvuuden kannalta on tärkeää, että syyttäjän ja tuomioistuimen diaarit ovat keskenään yhteensopivia. Sen vuoksi on välttämätöntä, että niiden suunnittelu ja niitä

koskevat tarkemmat ohjeet voidaan antaa joustavasti ja keskitetysti.

Lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti hallintovaliokunta ehdottaa, että 18 §:n 2 momenttiin otetaan maininta tuomioistuinten ja syyttäjien diaareista. Oikeusministeriö antaisi niitä koskevat tarkemmat määräykset.

21 §. Tietoaaineistojen tuottaminen pyynnöstä.

Hallintovaliokunta ehdottaa pykälän otsikon muuttamista sen sisältöä täsmällisemmin kuvaavaksi.

6 luku. Salassapitovelvoitteet

22 §. Asiakirjasalaisuus. Perustuslakivaliokunta katsoo, että pykälään tulisi lisätä maininta asiakirjojen julkisuudesta pääperiaatteena sen varmistamiseksi, että salassapitosäännöksiä tulkittaisiin suppeasti.

Hallintovaliokunta toteaa, että ehdotetun lain 22 § ei koske salassapitosäännösten tulkintaa, vaan salassapitokompetenssia, toisin sanoen sitä, missä järjestyksessä voidaan antaa salassapitoa koskevia säännöksiä ja määräyksiä (1 momentti) ja sitä, minkälaiset menettelytavat kuuluvat salassapitovelvollisuuden piiriin (2 momentti).

Julkisuusperiaate ilmenee lain 1 §:stä, jonka mukaan asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa ole toisin säädetty. Julkisuusperiaatteen ydinsisältö toistuu myös 22 §:n hallituksen esityksen mukaisessa sanamuodossa siten, että salassa on pidettävä asiakirjat, joista on niin säädetty.

Kuten edellä on todettu, lain tulkintaa ohjaavat säännökset ovat keskitetysti ehdotetun lain 17 §:ssä. Siinä korostetaan edellä ehdotetun mukaisesti julkisuusperiaatetta ja lain tarkoitusta. Tiedonsaantia ei siten saa rajoittaa ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta.

Hallituksen esityksessä ehdotettuun 22 §:ään on valiokunnan käsityksen mukaan erittäin ongelmallista lisätä viittausta julkisuusperiaatteen pääsääntönä ilman, että se aiheuttaa epäselvyyttä julkisuusperiaatteen merkityksestä lain kaikkia säännöksiä tulkittaessa. Muutos ei valiokunnan mielestä ole enää muutoinkaan tarpeen 17 §:ään ehdotettujen muutosten jälkeen.

23 §. *Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto.* Valiokunta ei ehdota pykälään muutosta. Valiokunta haluaa kuitenkin korostaa sitä, etteivät viranomaiset salassapitosäännöksiin vedoten saa heikentää palvelujensa laatua, kuten tietojen antamista asianosaiselle vireillä olevan asian käsittelyvaiheista.

24 §. *Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.* Yksittäiset salassapitosäännökset on kerätty 24 §:n 1 momenttiin, johon sisältyy 32-kohtainen luettelo salassa pidettävistä asiakirjoista. Lakiehdotuksen 24 §:n 1 momentin tarkoituksena on suojata:

- ulkopoliittisia etuja (1 ja 2 kohta),
- yleisten etujen toteuttamista rikostutkinnassa ja muussa poliisitoiminnassa (3—5 kohta),
- turvajärjestelyjen tarkoituksen toteuttamista (7 kohta),
- valtion turvallisuutta ja väestönsuojelua (8—10 kohta),
- valtion tulo-, finanssi-, raha- ja valuuttapolitiikan hoitamista (11 kohta),
- rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien luotettavuutta ja toimivuutta (12 kohta),
- luottamusta pääoma- ja rahoitusmarkkinoiden puolueettomuuteen (13 kohta),
- viranomaisten tarkastustoiminnan edellytysten säilymistä (6 ja 15 kohta),
- luonnonsuojelun arvoja (14 kohta),
- tutkimukseen ja tilastotuotantoon liittyviä etuja (16 kohta),
- taloudellisia intressejä (17—20 kohta),
- liike- tai ammatillisuuteen rinnasteisia tutkimus- ja kehittämistyön ammatillisia etuja (21 kohta),
- opetuksen intressiä (22 kohta) sekä
- yksityisyyttä (23—32 kohta).

Ehdotetussa salassapitosääntelyssä merkityksellisiä seikkoja ovat asiakirjojen sisältö ja tiedon antamisesta kulloinkin aiheutuvat vaikutukset. Osa asiakirjan salassapitovelvollisuuden perustavista 24 §:n 1 momentin säännöksistä luo asiakirjan salassapidettävyyden lisäedellytyksiä. Näissä tapauksissa asiakirjan sisältäessä tietyn laatuista tietoa seuraa salassapitovelvollisuus lain mukaan säädännäisesti ilman harkin-

nanvaraisuutta. Tällaisia ovat 1, 4, 13 ja 16 kohdan sekä yksityisyyden suojaa koskevat 23, 25, 27 ja 29—32 kohdan säännökset.

Muissa säännöksissä viranomaisen edellyttään arvioivan asiakirjakohtaisesti tiedon antamisesta aiheutuvia haittoja suojattavalle edulle. Tällöin säännökset sisältävät niin sanotun vahinkoedellytyslausekkeen, jonka soveltamisessa vaaditaan tapauskohtaista tulkintaa. Näissä tulkintatilanteissa, kuten salassapitosäännösten tulkinnassa yleensä, pitää noudattaa hallitusmuodon 10 §:n 2 momentissa turvattua perusoikeuden toteutumista edistävää soveltamista. Vahinkoedellytyslausekkeen käytön avulla on pyritty rajoittamaan salassapito siihen, mikä kussakin tilanteessa on suojattavan intressin kannalta välttämätöntä. Kyseisen lausekkeen muotoilussa esityksessä on käytetty kahta erilaista tapaa sen mukaan, onko lain mukaisena olettamana asiakirjan julkisuus vai salassapito. Edellisissä tapauksissa asiakirja säädetään salassa pidettäväksi, jos tiedon antamisesta aiheutuu haittaa suojattaville eduille (2, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 18, 19 ja 22 kohta). Vahinkoedellytyslauseke vaikuttaa näissä tapauksissa siten, että laissa säädettyjen perusteiden tiedon antamatta jättämiselle tulee täyttyä tapauskohtaisesti, jotta tieto jätetään antamatta. Salassapidon puolestaan ollessa olettamana tiedon antaminen sidotaan säännöksissä sen ilmeisyyteen, ettei tiedon antamisesta aiheudu haittaa suojattaville eduille (3, 7, 9, 10, 21, 24 ja 28 kohta).

Perustuslakivaliokunta on ehdottanut selvitetäväksi, voitaisiinko ehdotetun yleislain 24 §:ään sisältyvät salassapitosäännökset ryhmitellä uudelleen sen mukaan, sisältääkö säännös vahinkoedellytyslausekkeen vai ei ja minkälainen vahinkoedellytyslauseke olisi muodoltaan.

Hallintovaliokunta katsoo, että salassa pidettäviä asiakirjoja koskevan sääntelyn systematiikkaa voidaan arvioida useamman tekijän mukaan. Keskeisimmät ovat 1) systemaattinen selkeys, 2) merkitys käytännön viranomaistoiminnan kannalta, 3) tulkinnallinen ohjaus sekä 4) toteuttamismahdollisuudet.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan salassapitosäännökset on ryhmitelty siinä mää-

rin kuin se on ollut mahdollista suojattavan intressin mukaiseen järjestykseen. Salassapito-intressien mukaisesti etenevä salassapitosäännösten ryhmittely johtuu nimenomaan julkisuusperiaatteesta. Salassapito on poikkeus yleisestä periaatteesta, ja salassapidon ulottuvuus määritellään arvioimalla kunkin intressin suojan tarvetta eri tilanteissa. Ehdotettu sääntelyn systematiikka vastaakin saadun selvityksen mukaan muissa julkisuusperiaatteen omaksuneissa maissa yleisesti noudatettua lainsäädäntökäytäntöä. Asia ja intressiperuste vaikuttavat yleisemminkin lainsäädännön systematiikkaan.

Hallintovaliokunta toteaa, että salassapidon ulottuvuuden määrittelyssä on kysymys yhdestä säännöksen muodollisesta piirteestä. Vahinkoedellytyslausekkeet sisältävät viranomaistointaa ohjaavat arviointiperiaatteet. Salassapidon ulottuvuuden määrittelytapa ei siten ole välttämättä sopiva peruste lain systematiikan pohjaksi, koska salassapidon ulottuvuus ei muodosta mitään sisällöllistä yhteenkuuluvuutta eri säännösten välille.

Salassapitosäännösten ryhmittely uudelleen saattaisi tässä yhteydessä toteutettuna vaarantaa lain käytännön toimivuuden poistamalla sen asiallisen yhteyden, joka muodostuu saman tai samankaltaisten intressien suojaksi säädettyistä säännöksistä. Käytännön soveltamistilanteissa joudutaan ottamaan kantaa siihen, kuuluuko pyydetty asiakirja tietyn salassapitoperusteen sisältävään kohtaan vai ei. Saman intressin suojaamiseen tähtääviä kohtia on useampia. Näiden säännösten hajottaminen esimerkiksi eri pykäliin tai muutoin toisistaan erilleen johtaa todennäköisesti ongelmiin käytännön soveltajien kanalta.

Hallintovaliokunta toteaa, että viranomaisten asiakirjojen julkisuus on pääperiaate, joka on ilmaistu hallitusmuodon 10 §:n 2 momentissa ja ehdotetun yleislain 1 §:ssä. Jo julkisuusperiaatteesta viranomaisten asiakirjojen saatavuutta koskevana yleisenä lähtökohtana johtuu, että salassapitosäännökset ovat aina poikkeuksia pääperiaatteesta. Tästä seuraa normaalien laintulkintaoppien mukaan, että niitä on tulkittava suppeasti.

Julkisuuden pääsääntöä ja tiedonsaantioikeuden rajoittamista vain välttämättömään ja rajoitusten tarkkarajaista soveltamista koskevat ja niitä tehostavat lakiehdotuksen 1, 10 ja 17 §.

Edellä olevan perusteella valiokunta katsoo, ettei ole ainakaan tässä yhteydessä perusteltua muuttaa salassapitosääntelyn systematiikkaa siitä, mitä hallituksen esityksessä on ehdotettu. Valiokunta viittaa lisäksi edellä 17 §:n kohdalla lausuttuun.

3 kohta (rikosilmoitukset, esitutkinta- ja syyteasiakirjat) . Valiokunta ehdottaa, että kohdassa käytettäisiin samanlaista esitutkintaviranomaisten määrittelyä kuin 4 kohdassa, minkä vuoksi kohdan alusta ehdotetaan poistettavaksi tulkia koskeva maininta.

Valiokunta ehdottaa, että kohdassa käytetty sanonta "aiheetonta leimaantumista" korvattaisiin ilmaisulla "ei aiheuta ilman painavaa syytä vahinkoa tai kärsimystä". Muotoilu vastaisi näin paremmin ehdotetuissa uusissa kunnianloukkaussäännöksissä käytettyä sanamuotoa (HE 239/1997 vp). Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi myös ehdotetun yleislain 24 §:n 1 momentin 6 ja 15 kohtaan jäljempänä esitetyllä tavalla. Koska 3 ja 15 kohdassa on olettamana salassapito, säännöksiä muotoilu poikkeaa julkisuusolehtaman sisältävästä 6 kohdasta.

Ehdotetun yleislain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rikoksesta epäillyn nimi tulisi julkiseksi syyteharkinnan päätyttyä. Siten rikoksesta epäillyn suojaamista tarkoittava vahinkoedellytyslauseke ei suojaisi epäillyn henkilöllisyyttä asian siirryttyä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tästä syystä valiokunta ehdottaa 3 kohdan muuttamista siten, että kyseinen vahinkoedellytyslauseke siirretään aikaisemmin mainittavaksi.

Sanat "syytteen harkintaa" ehdotetaan korvattavaksi sanalla "syyteharkintaa".

Valiokunta ehdottaa 3 kohdan muuttamista myös lakivaliokunnan lausunnosta ilmenevällä tavalla siten, että se suojaisi paitsi rikoksesta epäiltyä, myös muitakin asiaan osallisia, kuten rikoksen uhria.

5 kohta (poliisin taktiset ja tekniset menetelmät ja suunnitelmat) . Valiokunta ehdottaa kohtaa täydennettäväksi siten, että sillä suojattaisiin

myös yleisen turvallisuuden ylläpitämistä koskevia taktisia suunnitelmia. Kohtaan ehdotetaan otettaviksi myös maininta rajavartiolaitoksen, tullilaitoksen ja vankeinhoitoviranomaisen vastaavista suunnitelmista. Kohta suojaisi ehdotuksen mukaan myös järjestyksen ylläpitämistä rangaistuslaitoksissa.

6 kohta (kanteluasiakirjat) . Kanteluasiakirjojen salassapitoa koskevassa 6 kohdassa kysymys on määräaikaisesta salassapidosta, joka siirtää asiakirjan saatavuutta hieman tavanomaista myöhemmäksi. Hallintovaliokunta ehdottaa säännöksen muuttamista siten, että sanonta "aiheetonta leimaantumista" korvataan ehdotetuissa uusissa kunnianloukkaussäännöksissä käytetyllä, vastaavan asian paremmin ilmaisevalla sanonnalla "olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä". Ilmaisulla "ilman painavaa syytä" viitataan sekä kantelun ilmeiseen perusteetomuuteen että tarpeeseen käsitellä yhteiskunnallisesti merkittäviä kysymyksiä sekä siihen, että eri suuntaisia etuja on punnittava keskenään. Siten voidaan ottaa huomioon myös se, millaisesta tilanteesta on kysymys ja esimerkiksi se, koskeeko asia merkittävää julkisen vallan käyttäjää.

Kohdan 6 mukaan suojattavaa henkilöpiiriä ehdotetaan muutettavaksi 3 kohtaa vastaavalla tavalla, minkä vuoksi säännöksessä mainittaisiin kantelun kohteen sijasta asiaan osallinen. Siten esimerkiksi kantelun tekijälle mahdollisesti aiheutuvat haitalliset seuraukset voitaisiin ottaa huomion harkittaessa tietojen antamista ennen asian ratkaisua. Tämä vastaisi ylimpien lailisuusvalvojien käytännön tarpeita eikä laajenus johtaisi salassapidon merkittävään laajenemiseen, koska kohta sisältää vain ajallisesti rajoitetun salassapidon ja koska vahinkoedellytyslauseke on kirjoitettu julkisuusolettaman muotoon.

7 kohta (turvajärjestelyt) . Valiokunta ehdottaa kohtaan lisättäväksi muun muassa patoturvallisuuden suojaamistarpeen vuoksi sanan "rakennelmien".

8 kohta (väestönsuojelu, onnettomuustutkinta ym.) Lakivaliokunta on esittänyt, että 26 kohtaan sisältyvää uhrin ja hänen läheistensä suoja-

koskevaa vahinkoedellytyslauseketta lievennettäisiin viranomaisten selvitys- ym. tehtävien vuoksi. Hallintovaliokunta ehdottaa, että vastaava muotoilu tehdään myös 8 kohtaan.

11 kohta (finanssi, raha-, valuutta- ja tulopolitiikka) . Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että salassapito voi koskea vain raha- ja valuuttapoliittisia toimenpiteitä ja päätöksiä, ei sen sijaan finanssi- ja tulopolitiittisia päätöksiä ja toimenpiteitä. Lisäksi valiokunta katsoo, että 11 kohdan lopun sanamuotoa tulee tiukentaa esimerkiksi siten, että vain merkittävä vaikeutuminen oikeuttaa salassapidon.

Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi 24 §:n 11 kohdan muuttamista. Kohdassa suojattavana etuna on huolenpito valtion- ja kansantaloudesta. Valiokunnan ehdottaman muotoilun mukaan päätökset ja toimenpiteet, jotka voisivat olla kohdan mukaan salassa pidettäviä, koskisivat vain raha- ja valuuttapoliittisia päätöksiä ja toimenpiteitä.

Euroopan keskuspankkijärjestelmässä (EKPJ) sovelletaan laajaa salassapitovelvollisuutta, mikä vaikuttaa myös kansalliseen keskuspankkiin. Euroalueeseen osallistuvissa jäsenvaltioissa toimivalta raha- ja valuuttakurssipolitiikassa siirtyy yhteisötasolle. Euroopan keskuspankin perussäännön 38 artiklan mukaan Euroopan keskuspankin tai kansallisen keskuspankin jäsen tai sen henkilöstöön kuuluva ei saa ilmaista salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa. Artiklan 2 kohdan mukaan myös muut kuin Euroopan keskuspankki ja kansalliset keskuspankit sekä niiden palveluksessa olevat ovat EY:n salassapitosäännön alaisia, jos heillä on käytettävänä EY:n lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä tietoja. Euroopan keskuspankin neuvoston vahvistaman työjärjestyksen mukaan Euroopan keskuspankin asiakirjat on pidettävä salassa, jollei Euroopan keskuspankin neuvosto toisin päättä.

Hallintovaliokunnan ehdotuksen mukaan salassa pidettäviä vahinkoedellytyslausekkeen osoittamassa laajuudessa olisivat myös asiakirjat, jotka sisältävät tietoja finanssi- ja tulopolitiikan valmistelusta. Kysymys on siten valmisteluasiakirjoista. Finanssi- ja tulopolitiikkaa koske-

vat päätökset eivät sen sijaan kohdan mukaan voisi olla salassa pidettäviä. Finanssi- ja tulopolitiikan valmistelua varten laadittuja ja annettuja asiakirjoja ovat muun muassa työmarkkinaosapuolten tulopoliittista kokonaisratkaisua koskevien neuvottelujen yhteydessä valtiovarainministeriölle tai esimerkiksi valtioneuvoston asettamalle selvitysmiehelle antamat asiakirjat. Työmarkkinaosapuolilla ei ole velvollisuutta antaa tietoja neuvotteluistaan ulkopuolisille. Myös kuntasektorilta voidaan toimittaa luottamuksellisia aineistoja esimerkiksi valtion talousarvioehdotuksen kunnallistaloutta koskevista osista käytäviä neuvotteluja varten. Valtion mahdollisuus edesauttaa kansantalouden ja valtiontalouden kannalta onnistuneiden ratkaisujen syntymistä vähenisi merkittävästi, jos kaikki valmistelua varten annetut ja laaditut asiakirjat tulisivat julkisiksi ratkaisun synnyttyä.

Vahinkoedellytyslauseketta on valiokunnan ehdottamassa sanamuodossa täydennetty lisäksi siten, että siitä suoraan ilmenisi esimerkiksi tulopoliittisten neuvotteluosapuolten antamien tietojen suoja. Ehdotuksen mukaan edellä tarkoitettut asiakirjat olisivat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä olisi vastoin valtion etua neuvotteluosapuolena taikka vaarantaisi päätösten tai toimenpiteiden tarkoituksen toteutumisen tai muutoin merkittävästi vaikeuttaisi finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapolitiikan hoitamista.

Tiedon antaminen valmisteluasiakirjasta saataisi vaikeuttaa merkittävästi finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapolitiikan hoitamista lähinnä silloin, kun valmisteluvaiheessa tarkastelussa ollut toimenpidettä ei toteuteta. Kysymyksessä täytyisi kuitenkin tällöin olla ensinnäkin sellaisesta finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapolitiikan keinosta, jolla on vahinkoedellytyslauseke huomioon ottaen todellista merkitystä finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapolitiikan hoitamisessa. Toiseksi on edellytettävä, että tietojen julkiseksi tulo estäisi tai merkittävästi vaikeuttaisi niiden ohjaus- ja muiden vaikutusten toteutumista, joihin asianomaisen keinon käytöllä muutoin voitaisiin päästä.

Lain 6 §:n 1 momentin 4 kohta määrittelee, milloin ministeriöiden talousarvioehdotukset tulevat julkisiksi. Säännös on toissijainen salassapitosäännöksiin nähden. Siten käsiteltävänä oleva 11 kohta voisi tulla sovellettavaksi myös eri ministeriöiden valtiovarainministeriölle osoittamiin talousarvioehdotuksiin. Valiokunta korostaa kuitenkin, että eri ministeriöiden valtiovarainministeriölle lähettämät talousarvioehdotukset vain erittäin poikkeuksellisesti saattavat sisältää sellaisia tietoja, että kohdan 11 vahinkoedellytyslausekkeen mukaisia vaikutuksia voisi syntyä. Valiokunta korostaa lisäksi, että ministeriöiden talousarvioehdotusten ollessa 6 §:n 1 momentin 4 kohdan osoittamana aikana harkinnanvaraisesti julkisia, tiedon antamista harkittaessa on otettava huomioon lain yleiset lähtökohdat ja 17 §:ssä säädettäviksi ehdotetut tulkintaperiaatteet. Ottaen muun ohella huomioon nykyinen hallinnonalakohtaisen talousarvioehdotuksen sisällöllinen informaatio ja rakenne, valiokunta katsoo, että valtion talousarvioehdotuksen on oltava käytännössä julkinen yksittäisen ministeriön osalta siten, että tiedot ovat saatavilla heti, kun yksittäinen ministeriö on allekirjoittanut valtiovarainministeriölle osoitetun ehdotuksensa oman hallinnonalan talousarvioksi. Tosiasiallisesti ei ole enää olemassa perusteita yleisesti noudattaa budjettisalaisuuden periaatetta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Lakiehdotuksen 24 §:n 11 kohdassa on oletettavana julkisuus. Finanssi- ja tulopolitiikan valmisteluun liittyvät selvitykset, tausta-aineistot ja vaikutuslaskelmat ovat siten yleensä julkisia. Useimmissa tapauksissa päätösten valmistelussa ei ole mitään tarvetta salassapitoon. Saattaa kuitenkin olla tilanteita, joissa julkinen valmistelu voi muuttaa asianomaisten käyttäytymistä esimerkiksi siten, että yritetään välttää päätöksestä aiheutuvia vaikutuksia tai estää päätöksen tarkoituksen toteutumista.

12 kohta (rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien luotettavuus) . Perustuslakivaliokunnan mielestä tulee arvioida, täsmentyykö kohta paremmin tarkoitustaan vastaavaksi, jos se kuuluisi seura-

vasti: "viranomaisten valvontatehtäviä varten laaditut sisäiset selvitykset".

Hallintovaliokunta ei voi puoltaa kyseistä ehdotusta. Esimerkiksi Suomen Pankin tehtävät ovat valvontatehtäviä laajemmat ainakin käsitteen suppeassa merkityksessä, koska selvitykset ovat tarpeen myös rahoitusmarkkinoiden kehityksen ennakkointia varten. Valiokunta ehdottaa kuitenkin säännöksen täsmentämistä siten, että sanat "laissa säädettyä" lisätään ennen sanaa "tehtäviä".

Selvityksiä ei voi myöskään määritellä "sisäiseksi", koska niitä tehdään useamman viranomaisen yhteistyönä. Rahoitusmarkkinoiden valvontaa ja seuranta toteutetaan myös osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää (EKPJ).

13 kohta (markkinoiden toimivuuden ja luotettavuuden suojaaminen) . Kohta liittyy ehdotetun lain 8 §:ään. Säännösten tarkoituksena on toteuttaa markkinoiden luotettavuutta, mihin kuuluu yhdenvertainen oikeus tiedonsaantiin niistä tekijöistä, joilla on ilmeinen vaikutus markkinoihin. Salassapito on kohdan mukaan määräaikainen, ja se asettaa virkamiehelle vaitiolovelvollisuuden sekä kiellon käyttää hyväkseen markkinoihin vaikuttavia tietoja ennen kuin tiedot on saatettu yleisesti julkisuuteen.

Valiokunta ehdottaa kohdan täsmentämistä ottamalla sen alkuun perustuslakivaliokunnan lausunnossa ehdotetulla tavalla lakiehdotuksen 8 §:ää vastaavat asiakirjoja täsmentävät luonnehinnat. Vahinkoedellytyslauseke on kirjoitettu julkisuusolettaman muotoon ja siten, että säännöksen tarkoittamassa tilanteessa on kysymys ajallisesti lyhytaikaisesta salassapidosta, joka on välttämätön sen estämiseksi, että viranomaistietoja käytettäisiin omaksi tai toisen hyödyksi toimimalla markkinoilla ennen kuin tiedot ovat kaikkien muidenkin saatavilla.

15 kohta (tarkastustoiminta) . Kohdassa vahinkoedellytyslausekkeen osa "aiheetonta leimaantumista" ehdotetaan korvattavaksi muotoilulla, joka vastaa paremmin ehdotetuissa uusissa kunnianloukkaussäännöksissä käytettyä sanamuotoa. Kohdassa ei mainittaisi kärsimystä, koska tarkastuksen kohteena on useimmiten oikeushenkilö.

Kohdassa ehdotetaan 3 ja 6 kohtaa vastaavalla tavalla suojattavaksi asiaan osallista. Tämä korostaa sitä jo hallituksen esityksen perusteluissakin selostettua seikkaa, että kohdan mukaan voitaisiin suojata myös henkilöä, joka tekee valvontaviranomaiselle ilmoitus- tai selvityspyynnön epäilemästään epäkohdasta. Riittävä luottamuksen suoja on tärkeätä valvontaviranomaisten tiedonsaantimahdollisuuksien turvaamiseksi.

17 kohta (julkisyhteisön liike- ja ammattisalaisuus ym.) . Hallintovaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten sanonnan täydentämistä siten, että niin sanotun ehdottoman salassapitovelvollisuuden ja vahinkoedellytyslausekkeelle perustuvan salassapidon ero korostuisi.

18 kohta (julkisyhteisö neuvotteluosapuolelta) . Kohdassa käytetty käsite "maaloustuloneuvotteluja" ehdotetaan muutettavaksi muotoon "maaloustukineuvotteluja". Suomen liittyttyä Euroopan unioniin ei enää käydä kansallisia maaloustuloneuvotteluja.

20 kohta (yksityinen elinkeinotoiminta) . Hallintovaliokunta ehdottaa kohtaa muutettavaksi siten, että liike- ja ammattisalaisuuden suojan ero muihin elinkeinotoimintaa koskeviin tietoihin olisi mahdollisimman selvä. Tämä vastaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyä näkemystä.

21 kohta (tutkimussuunnitelmat yms.) . Hallintovaliokunta ehdottaa säännöstä tarkennettavaksi siten, että se suojaisi myös tutkimuksen toimeksiantajan etuja. Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnossa on todettu, kohta ei estä tavanomaista tiedeyhteisön sisällä tapahtuvaa tutkijan suostumukseen perustuvaa tutkimussuunnitelmien käsittelyä.

23 kohta (taloudellista asemaa koskevat tiedot) . Perustuslakivaliokunta katsoo, että on syytä pyrkiä rajaamaan säännöksen ilmaisua tai liittämään säännökseen vahinkoedellytyslausekke.

Taloudellista asemaa kuvaavien tietojen salassapidon ulottuvuutta on selvitetty saadun tiedon mukaan lainvalmistelun aikana ja todettu, että vahinkoedellytyslausekkeen käytöllä ei täs-

sä yhteydessä ole saatavissa täsmennystä, koska haittaa ei voida kuvata taloudellisena haittana. Vahinkoedellytyksen liittäminen yksinomaan yksityisyyden suojan vaarantumiseen ei myöskään näytä lisäävän täsmällisyyttä, etenkin kun otetaan huomioon, että lainsäädäntö jo muutoinkin osoittaa ne taloudellista asemaa koskevat tiedot, jotka joko sivullisten intressien tai omistamiseen liittyvien seikkojen vuoksi on jo säädetty julkisiksi.

Esimerkiksi osakeyhtiölaki (734/1978) ja laki arvo-osuusjärjestelmästä (104/1990) säättävät julkisiksi osakeomistusta koskevat tiedot. Arvopaperimarkkinalain 5 luvun 2 § (581/1996) määrittelee osakkeiden ja optioiden omistuksen julkisuuden muun muassa silloin, kun arvopaperin omistaja on arvopaperin liikkeeseen laskeneen yhteisön hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen tai varajäsen, toimitusjohtaja tai toimitusjohtajan varajäsen. Kaupparekisteristä ilmenevät yritysten johtoa ja nimenkirjoitukseen oikeutettuja koskevat tiedot, jotka ovat kaikkien saatavilla.

Valiokunta toteaa, että nimikirjalain (1010/1989) 7 §:ssä säädetään sanotun lain soveltamisalan piiriin kuuluvien henkilöiden palkkatietojen julkisuudesta. Nimikirjalaki on erityislakina ensisijainen suhteessa yleislakiin. Valiokunta ehdottaa jäljempänä nimikirjalain muuttamista siten, että kaikki palkkatiedot tulevat julkisiksi.

Verotusta koskevat tiedot tulevat julkisiksi verotuksen päätyttyä. Verotuslain 80 §:n (1300/1991) mukaan tällaisia tietoja ovat kunkin verovelvollisen säännönmukaista verotusta koskevat tiedot verotettavasta tulosta ja varallisuudesta sekä muun muassa maksuunpannuista valtion-, kunnallis- ja kirkollisveroista. Julkisista tiedoista ovat tarkemmat säännökset verotusasetuksen 44 §:ssä (1561/1993). Säännökset ovat voimassa verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) voimaantulosäännösten mukaan vuoden 1999 loppuun saakka. Kuten hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, hallituksen esitys verotustietojen julkisuutta ja verotustietojen luovuttamista koskevaksi erityislaiksi on tarkoitus antaa viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevan lain säätämisen jälkeen. Valiokunta

edellyttää, että verotustietojen julkisuus säilytetään nykyisellään. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Valiokunta katsoo, että säännöksen täsmentäminen voi tapahtua paremmin muuttamalla säännöksen alkuosa muotoon: "asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista ja kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa". Tällä muotoilulla korostettaisiin sitä hallituksen esityksen perusteluista ilmenevää seikkaa, ettei mikä tahansa yksittäinen tuloa koskeva tieto kuulu salassapidon piiriin, vaan että kysymys on tiedoista, joilla laajemmin kuvataan henkilön taloudellista asemaa kokonaisuutena. Merkittävin osa — verotusta lukuunottamatta — henkilön tuloja ja taloudellisia olosuhteita koskevista tiedoista saadaan erilaisia etuuksia ja tukia koskevien asioiden käsittelyn yhteydessä. Tällaisessa yhteydessä saadut tiedot on pidettävä salassa, koska se asia, jonka yhteydessä tiedot saadaan, on säännönmukaisesti salassa pidettävä, kuten sairausvakuutus- ja toimeentulotukiasiat.

24 kohta (*pakolaista tai turvapaikanhakijaa koskevat asiakirjat*). Valiokunta toteaa, että ulkomaalaisrekistereistä annetun lain (1270/1997) 11 § koskee ulkomaalaisten maahantulon, maasaoleskelun, työnteon sekä maahantulon ja maastalähdön valvontaa samoin kuin valtion turvallisuutta koskevissa tehtävissä saatujen tietojen ja asiakirjojen salassapitovelvollisuutta. Mainitut tiedot ja asiakirjat on pidettävä salassa, jos niin lailla säädetään tai lain nojalla määrätään taikka jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei aiheuta vahinkoa tai haittaa Suomen kansainvälisille suhteille, kansainväliselle yhteistyölle taikka hakijalle tai hänen läheiselleen.

Käsitteltävänä olevan hallituksen esityksen mukaan ulkomaalaislain (378/1991) 65 § kumotaisiin (4. lakiehdotus, 1 §:n 30 kohta). Tällä muutoksella poistetaan ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 11 §:n välinen epä johdonmukaisuus. Ulkomaalaislain 65 §:n mukaan nimittäin turvapaikkaa, pakolaisuuden

lakkaamista tai turvapaikan hakijan säilöönottoa koskevan asian käsittelyssä saadut tiedot ovat, sen lisäksi, mitä muutoin säädetään salassapidosta, pidettävä salassa, jos tiedon julkistaminen saattaisi vaarantaa turvapaikan hakijan tai hänen läheisensä turvallisuutta,

Ulkomaalaislain 65 § sisältää siis julkisuusolettamaan perustuvan salassapitosäännöksen, kun taas ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 11 §:n vastaavia tietoja ja asiakirjoja koskeva salassapitosäännös on kirjoitettu salassapito-olettaman muotoon. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 11 § on erityissäännös nyt esillä olevaan yleislain 24 §:n 1 momentin 24 kohtaan nähden. Sanottu kohta on tarpeen muiden viranomaisten hallussa olevien muun muassa turvapaikanhakijaa ja pakolaista koskevien tietojen suojaamiseksi. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 11 §:n sisältöä ja tarpeellisuutta voidaan arvioida erikseen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain tultua säädetyksi. Valiokunta viittaa edellä 23 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa lausumaansa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että ulkomaalaisasioissa voidaan säilyttää salassapitosäännösten estämättä nykyinen palvelutaso tietojen julkisuuden osalta mukaanlukien mahdollisuus saada tietoja yksittäisen asian käsittelyvaiheesta.

Salassapitosäännökset eivät estä tietojen antamista asianosaiselle puhelimitsekaan, kunhan varmistutaan pyytäjän henkilöllisyydestä. Tämä voi toteutua monella tapaa, esimerkiksi käyttämällä asiakasnumeroa, vastasoitolla tai asiakkaan tuntemisen perusteella. Valiokunta katsoo, että viranomaisten on kehitettävä edellä tarkoitettuja menettelyjä asiakaspalvelutason varmistamiseksi.

26 kohta (arkaluonteiset tiedot rikosasioissa ym.) . Hallintovaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten sanonnan täydentämistä siten, että niin sanotun ehdottoman salassapitovelvollisuuden ja vahinkoedellytyslausekkeelle perustuvan salassapidon ero korostuisi. Kohdan loppuun ehdotetaan lisäksi, lakivaliokunnan lausuntoon viitaten, otettavaksi sivulause, jonka mukaan tietoja rikoksen uhrista voitaisiin antaa rikoksen uhrin omaisille aiheu-

tuvista seurauksista riippumatta, jos se on viranomaisen tehtävän suorittamiseksi tarpeen. Siten esimerkiksi uhrin valokuvia voitaisiin antaa julkisuuteen rikosten selvittämiseksi.

28 kohta (hallintoviranomaisten tiedot rikoksista) . Valiokunta ehdottaa kohdan täydentämistä siten, että se suojaisi riittävän kattavasti vankitietojärjestelmän tietoja. Tuomitun lisäksi kohdassa mainittaisiin vangitut ja muutoin vapautensa menettäneet henkilöt.

31 kohta (salassapidettävät henkilön yhteystiedot) . Valiokunta ehdottaa kohtaan kirjoitustapaa koskevaa teknistä muutosta.

32 kohta (henkilökohtaiset olot yms.) . Valiokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella kohdan 32 uutta muotoilua. Tarkoituksena on varmistaa, että tiedot henkilön osallistumisesta puolueen perustamiseen ja rekisteröimiseen tai valitsijayhdistyksen perustamiseen vaaleja varten olisivat julkisia. Yhdistyslain (503/1989) muuttamista koskevaan lakiin ehdotetaan tehtäväksi muutos, jolla varmistetaan yhdistysrekisteriin merkittyjen yhdistysten toimihenkilöitä koskevien tietojen julkisuus kaikissa tilanteissa.

Ehdotuksen mukaan ensiksi ilmaistaisiin salassa pidettävät asiakirjat ja sen jälkeen luottamustehtäviä ja vastaavia tietoja sisältäviä asiakirjoja koskevat poikkeukset. Tietoja henkilökohtaisista oloista on uudessa ehdotuksessa täsmennetty mainitsemalla säännöksessä osallistuminen yhdistystoimintaan ja vapaa-ajan harrastuksiin. Yhdistystoiminnan luottamustehtäviä koskevat tiedot sen sijaan olisivat julkisia kohtaan sisältyvän erityissäännöksen sekä yhdistyslakiin ehdotettavaksi tehtävien tarkennusten perusteella.

Pääsäännön mukaan salassa pidettäviä olisivat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön poliittisesta vakaumuksesta tai tietoja henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä, tietoja henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai tietoja vapaa-ajan harrastuksista tai perhe-elämästä taikka tietoja muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista.

Valiokunnan ehdotuksen mukaan salassapitovelvoitteen ulkopuolelle jäisivät asiakirjat, jot-

ka sisältävät tietoja henkilön toimimisesta poliittisessa tai muussa luottamustehtävässä tai henkilön pyrkimisestä sellaiseen tehtävään samoin kuin henkilön osallistumisesta poliittisen puolueen perustamiseen ja rekisteröintiin tai valitsijajärjestöjen perustamiseen vaaleja varten. Tiedot muistakin kuin poliittisista luottamustehtävistä olisivat siten julkisia. Tarkennus on tarpeen tehdä sen vuoksi, että hallituksen esityksen antamisen jälkeen on eduskunnalle annettu hallituksen esitys henkilötietolaiksi (HE 96/1998 vp; HaVM 26/1998 vp). Ehdotetussa henkilötietolaissa ei henkilötiedon määritelmässä enää otettaisi huomioon tiedon liittymistä henkilön julkisiin tehtäviin.

Kuten edellä 5 §:n kohdalla on ehdotettu, hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 24 §:n 2 momenttia vastaava sääntely ehdotetaan otettavaksi 5 §:ään. Hallintovaliokunta ehdottaa, että 24 §:n 2 momentiksi otettaisiin säännös, jossa viitataan lain 17 §:ään. Ehdotuksen mukaan viranomaisen olisi 24 §:n 1 momentissa ja muussa laissa säädettyjä asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä soveltaessaan otettava huomioon lain 17 §:n säännökset. Näin jo itse pykälässä kiinnitettäisiin viranomaisen huomiota lain yleisiin lähtökohtiin ja viranomaisen harkintaa ohjaaviin säännöksiin.

Jos virkamies kieltäytyy antamasta tietoa asiakirjasta sillä perusteella, että tiedon katsotaan olevan 24 §:n johdosta salassa pidettävä, on tämä ratkaisu 14 §:n 3 momentin mukaan perusteltava. Lisäksi tiedon pyytäjälle on ilmoitettava, että kysymys tiedon saamisesta on mahdollista saattaa kyseisen viranomaisen ratkaistavaksi. Perusteleminen velvollisuus kohdistuu myös viranomaisen ratkaisuihin. Valiokunta tähdentää sen merkitystä, että kieltäytymisratkaisut todella perustellaan asianmukaisesti mainitsemalla salassapidon lakiperusta ja ilmaisemalla ne tosiasialliset seikat, jotka ovat vaikuttaneet salassapidossäännöksen, esimerkiksi sen sisältämän vahinkoedellytyslausekkeen soveltamiseen vastoin perustuslain mukaan pääsääntönä olevaa julkisuusperiaatetta.

25 §. *Salassapito- ja luokitusmerkintä.* Perustuslakivaliokunta huomauttaa, että salassapito-merkinnästä tulisi käydä ilmi sekä se, miltä osin asiakirja on salassa pidettävä, että se, mihin salassapito perustuu, ja että tämän vuoksi 25 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä ehdotettu "tai"-sana on muutettava "ja"-sanaksi. Perustuslakivaliokunnan ehdottama muotoilu on otettu 25 §:n 1 momenttiin.

Ilmaisu "miltä osin" 1 momentin 2 virkkeessä hallituksen esityksessä viittaa erityisesti tilanteisiin, joissa asiakirjassa voidaan konkreettisesti osoittaa erilliset pitemmän ajankin jälkeen salassa pidettävät osat, kuten tietty asiakirjan liite tai kappale tekstissä. Tällöin voidaan luonnollisesti merkitä näkyviin myös se säännös, johon salassapito perustuu. Kun salassapito perustuu vahinkoedellytyslausekkeelle rakentuvaan säännöksen, tilanne on toinen. Salassapitoaika voi olla suhteellisen lyhytaikainen, minkä vuoksi niiden asiakirjan osien konkreettinen osoittaminen, jotka ovat salassa pidettäviä, ei aina ole tarkoituksenmukaista. Tällaiset merkinnät saattavat päinvastoin johtaa liian laajaan salassapitoon, koska se, joka käsittelee asiakirjan saamista koskevaa pyyntöä ehkä pitkänkin ajan kuluttua merkinnän tekemisestä voi jättää tilannekohtaisen arvioinnin vähemmälle kuin mitä laissa on tarkoitettu. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että lain toimivuuden ja tilannekohtaisen arvioinnin takaamiseksi 1 momentissa otettaisiin huomioon myös ne tilanteet, joissa salassapito perustuu vahinkoedellytyslausekkeen sisältävään säännökseen. Hallintovaliokunta ehdottaa tämän vuoksi, että silloin, kun salassapito perustuu säännökseen, jossa on vahinkoedellytyslauseke, merkintä voitaisiin tehdä kuitenkin niin, että siitä ilmenee vain se säännös, johon salassapito perustuu.

Hallintovaliokunta ehdottaa lisäksi pykälän 1 momenttiin lisäystä, jonka mukaan asianosaiselle annettavaan salassa pidettävään asiakirjaan tulisi tehdä merkintä sen salassa pitämisestä. Merkintävelvollisuus koskisi hallintovaliokunnan ehdotuksen mukaan sellaisia tilanteita, joissa asianosaiselle annetaan toisen tai yleisen edun vuoksi salassa pidettäväksi säädetty asia-

kirja. Jos salassapito perustuu asianosaisen suojan tarpeeseen, merkintää ei olisi pakko tehdä. Näin menetellen vältetään tarpeettomilta merkinnöiltä, koska asianosaisella on itsellään oikeus päättää, antaako hän itse itseään koskevia tietoja sivullisille.

7 luku. Salassapidosta poikkeaminen ja sen lakkaaminen

27 §. Arkistoon siirrettyjen asiakirjojen antaminen. Perustuslakivaliokunta viittaa lausunnossaan hallitusmuodon 13 §:n 3 momentissa turvattuun tieteen vapauteen ja katsoo olevan asianmukaista, että 27 ja 28 §:n säännöksiä eriytetään niin, että tietojen luovuttaminen tieteellistä tutkimusta varten olisi lähtökohtasääntönä.

Hallintovaliokunta ehdottaa, että 27 §:n 1 momenttiin tehdään lisäys, jonka mukaan viranomaisen on tietojen antamista harkitessaan huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. Lisäyksen tarkoituksena on korostaa sitä, ettei tietojen antamista saa evätä muutoin kuin sellaisissa tilanteissa, joissa ei ole selvästikään kysymys tieteellisen tutkimuksen vapauden toteuttamisesta.

28 §. Viranomaisen lupa salassa pidettävän asiakirjan saamiseen. Valiokunta ehdottaa, että 28 §:n 1 momenttiin tehdään vastaava muutos kuin 27 §:n 1 momenttiin. Viranomaisen olisi harkitessaan luvan antamista salassapidettävän asiakirjan saamiseen huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan.

31 §. Viranomaisen asiakirjan salassapidon lakkaaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, miten salassapidon päättymisaika laskettaisiin sellaisissa tilanteissa, joissa ei ole käytettävissä tietoa henkilön kuolemasta tai kuolinajasta. Määräaika salassapidon päättymiselle ehdotetaan 100 vuodeksi.

8 luku. Erinäiset säännökset

33 §. Muutoksenhaku. Valiokunta toteaa, että hallintolainkäyttölain (586/1996) pääperiaatteen mukaan sekä myönteisestä että kielteisestä hallintopäätöksestä saa valittaa. Valitusoi-keu-

den kieltämisestä on nimenomaisesti säädettävällä. Kun valittaminen myös myönteisestä päätöksestä voi olla jonkun intressissä, pykälää on syytä laventaa. Tämän mukaisesti valiokunta ehdottaa, että pykälässä ei rajoitettaisi muutoksenhakuoikeutta vain niihin päätöksiin, joilla on kieltäydytty antamasta tietoja asiakirjoista.

Esityksen lähtökohtana on, että tietojen antamisesta asiakirjasta koskevassa ensi vaiheen päätöksenteossa on kysymys hallintoasiasta, johon sovelletaan hallintomenettelylakia. Yhtenäisen oikeuskäytännön syntyminen, mikä on erityisen tärkeää uuden lainsäädännön jälkeen, estyy, jos muutoksenhakutiet perusteettoman laajasti eriytyvät.

Hallintovaliokunta ehdottaa, että pykälää täsmennettäisiin perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausuntojenkin johdosta siten, että pykälästä ilmenisi muutoksenhakutie kaikissa eri tilanteissa. Lisäksi hallintovaliokunta ehdottaa, että ratkaisuihin, jotka koskevat asianosaisen pyyntöä saada oikeudenkäyntiin liittyen tieto asiakirjasta haettaisiin muutosta samassa järjestyksessä kuin itse pääasiaa koskevaan ratkaisuun.

Ehdotettu yleislaki määrittelee viranomaisiksi sellaisiakin toimielimiä, joita hallintolainkäyttölain 7 § ei koske. Hallintovaliokunta ehdottaa 33 §:n 1 momentin muuttamista siten, että muun kuin hallintolainkäyttölain 7 §:ssä tarkoitetun viranomaisen päätökseen haettaisiin muutosta pääsäännön mukaan valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos kysymys on toimivallaltaan paikallisesta tai alueellisesta viranomaisesta, muutosta haetaan toimivaltaiselta hallintotuomioistuimelta. Siten esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen johtokunnan päätöksestä valitettaisiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston päätöksestä hallintotuomioistuimelle.

Jos asianosainen pyytää tietoa asiakirjasta oikeudenkäyntiin liittyen, muutoksenhaussa tuomioistuimen tiedon saantia koskevaan ratkaisuun noudatetaan hallintovaliokunnan ehdottaman 2 momentin mukaan samaa järjestystä kuin haettaessa muutosta tuomioistuimen ratkaisuun siinä asiassa, johon pyyntö liittyy. Tällä muutok-

sella on tarkoitus estää muutoksenhaun eriytyminen sellaisissa tilanteissa, joissa asianosainen esittää tiedonsaantia koskevan pyynnön vireillä olevaan oikeudenkäyntiin liittyen. Jos tietoa pyydetään oikeudenkäynnin ulkopuolella, noudatetaan 1 momentissa säädettävää muutoksenhakutietä. Muutoksenhakuoikeudesta olisi lisäksi voimassa, mitä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetussa laissa (945/1984) säädetään. Mainittu lain mukaan muutosta tiedonsaantia koskevaan ratkaisuun saa hakea vain pääasian yhteydessä.

35 §. Rangaistussäännökset. Hallintovaliokunta ehdottaa tehtäväksi 35 §:n 1 momentissa olevan viittauksen suoraan rikoslain 40 luvun 5 §:ään, koska kuudennen lakiehdotuksen mukaan 40 luvun 6 § kumottaisiin. Pykälän 2 momentin alkua ehdotetaan täsmennettäväksi lisäämällä siihen sanat "Edellä 1 momentissa tarkoitettuna ...".

37 §. Voimaantulo. Valiokunta on ehdottanut edellä 14 §:n 4 momentin muuttamista siten, että tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian ja kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomaisella on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Lisäksi valiokunta on ehdottanut 14 §:n 4 momentin muuttamista siten, että laajoissa ja tulkinnanvaraisissa tapauksissa enimmäisaika voisi olla tavanomaista pidempi, kuitenkin enintään yksi kuukausi hallituksen esityksessä ehdotetun kahden kuukauden sijasta.

Edellä 14 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on lisäksi käsitelty niitä ongelmia, joita 14 §:n 4 momentin voimaansaattamiseen uudessa muodossa liittyy. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen 37 §:ään uutta 2 momenttia siten, että lain 14 §:n 4 momentin säännöksiä määräajoista, joiden kuluessa tieto julkisesta asiakirjasta on viimeistään annettava, sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2003. Siihen asti noudatetaan 14 §:n 4 momentissa säädetyn kahden viikon määräajan sijasta kuukauden määräaika ja kuukauden määräajan sijasta kahden kuukauden määräaika.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota esillä olevan esityksen sekä perustuslain uudistuksen aikatauluihin ja toteaa olevan välttämättömän tarve voida soveltaa lakia yleisten asiakirjain julkisuudesta niin kauan kuin nykyinen valtiopäiväjärjestys on voimassa.

Voimassa olevan yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 28 §:n mukaan lakia on sovellettava "eduskunnan asiakirjoihin ainoastaan sikäli, kuin laki ei ole ristiriidassa sen kanssa, mitä valtiopäiväjärjestyksessä on säädetty". Koska asiantila on syytä pitää ennen perustuslain uudistuksen voimaantuloa nykyisellään, hallintovaliokunta ehdottaa hallituksen esityksen 37 §:n 2 momentin muuttamista siten, että eduskunnan asiakirjoihin sovelletaan edelleen kumottavan lain 28 §:ää uuden perustuslain voimaantuloon saakka. Sanottu momentti siirtyy edellä ehdotetun uuden 37 §:n 2 momentin johdosta lakiehdotuksen 3 momentiksi.

38 §. Siirtymäsäännös. Hallituksen esityksen 38 §:n mukaan lain 18 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tiedot ja kuvaukset on laadittava vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Lisäksi pykälässä ehdotetaan, että ennen tämän lain voimaantuloa käyttöönotetut tietojärjestelmät on suojattava ja niissä olevien tietojen suojaa, eheyttä ja laatua turvaavat toimenpiteet on toteutettava tämän lain mukaisina viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta, jollei asetuksella säädetä tätä pidempää määräaika.

Valiokunta pitää 38 §:n toisesta virkkeestä ilmenevää viiden vuoden määräaika liian pitkänä, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa määräajan lyhentämistä kolmeen vuoteen. Lisäksi valiokunta ehdottaa, ettei asetuksella voida säätää tätä pidempää määräaika.

2. Laki henkilörekisterilain 18 ja 37 §:n muuttamisesta

Koska eduskunta on hyväksynyt ehdotuksen uudeksi henkilötietolaiksi, valiokunta ehdottaa toisen lakiehdotuksen hylkäämistä (HE 96/1998 vp ja HaVM 26/1998 vp).

4. Laki eräiden salassapitosäännösten kumoamisesta

1 §:n 2 kohta. Valiokunta ehdottaa muutettavaksi lakiehdotuksen potilasvahinkolain (585/1986) 13 §:n kumoamista koskevaa 1 §:n 2 kohtaa, koska kumottavaksi ehdotettu pykälä on muutettu lailla potilasvahinkolain muuttamisesta (879/1998). Laki tulee voimaan 1 päivänä toulokuuta 1999.

Seuraavat eräiden salassapitosäännösten kumoamista koskevan lakiehdotuksen 1 §:n kohdat valiokunta ehdottaa poistettaviksi, koska niitä koskevat lait on kumottu:

1 §:n 4 kohta. Kuluttajavirastosta annettu laki (110/1990) on kumottu lailla Kuluttajavirastosta (1056/1998), johon ei sisälly vastaavaa salassapitosäännöstä. Uusi laki on tullut voimaan vuoden 1999 alusta.

1 §:n 11 kohta. Valtiontakuukeskuksesta annetun lain (111/1989) 13 §. Laki on kumottu lailla valtion erityisrahoitusyhtiön perustamiseen liittyvistä järjestelyistä (442/1998).

1 §:n 15 kohta. Suomen Pankista annetun lain (719/1997) 36 §. Laki on kumottu lailla Suomen Pankista (214/1998), johon ei sisälly vastaavia salassapitosäännöksiä.

1 §:n 37 kohta. Harjoittelukoululain (143/1985) 21 §. Laki on kumottu perusopetuslailla (628/1998), joka on tullut voimaan vuoden 1999 alussa.

5. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain muuttamisesta

Hallitusmuodon 16 §:n mukaan oikeudenkäynnin julkisuus on perusoikeus. Käsittelyn julkisuus ja oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan lailla. Julkisuusintressiä oikeudenkäynnissä voidaan pitää korostetun tärkeänä.

Saadun selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että hallituksen esityksen laajuuden vuoksi

oikeudenkäynnin julkisuutta koskeviin säännöksiin ei ole valmisteluvaiheessa voitu riittävästi paneutua. Oikeudenkäynnin julkisuussäännökset tulee ottaa erikseen omana asianaan selvitettäväksi ja suoritettavan tutkimuksen perusteella uudelleen kokonaan kirjoitettaviksi. Siinä yhteydessä on erikseen selvitettävä lakivaliokunnan lausunnossa mainitut esiin tulleet useat ongelma-alueet.

5 b §. Eräiden salassa pidettävien tietojen käsittely oikeudenkäynnissä. Valtaosa tuomioistuimen päätöksistä on ratkaisuja, minkä vuoksi ehdotetaan, että säännöksessä käytettäisiin käsitteen "päätös" sijasta käsitettä "ratkaisu".

Valiokunnan ehdottaman uuden muotoilun mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 24—27, 29, 30 ja 32 kohdassa salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja tai niitä vastaavia muussa laissa salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja saisi esittää suullisesti tai apuvälineiden avulla julkisessa käsittelyssä sekä ottaa julkiseen ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se asian käsittelemiseksi ja ratkaisun perustelemiseksi on tarpeen. Ehdotus merkitsisi, että tuomioistuimella olisi hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta laajempi harkintavalta sen suhteen, minkälaisia muutoin salassa pidettäviä asiakirjoja ja tietoja voidaan käsitellä julkisessa istunnossa ja sisällyttää julkiseen tuomioistuimen ratkaisuun.

Salassa pidettävien asiakirjojen ja tietojen julkisen käsittelemisen tarpeellisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon tietojen laatu sekä kulloiseenkin tapaukseen liittyvät erityispiirteet. Merkitystä on myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 ja 8 artiklan määräyksillä.

Pykälässä ei ole mainittu yleislain 24 §:n 1 momentin 30 kohtaa. Siinä suojataan muun muassa oppilashuoltoon ja koesuorituksiin liittyviä tietoja. Tällaiset tiedot voivat joissain tapauksissa tulla tuomioistuimen käsiteltäviksi, mutta niitä ei ole syytä pitää varauksitta julkisina. Sen vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että pykälän luetteloa täydennetään viittauksella 1 momentin 30 kohtaan.

Pykälässä ei myöskään ole mainittu yleislain 24 §:n 1 momentin 31 kohtaa, joka suojaa salaisia puhelinnumeroita ja osoitetietoja. Näiden tietojen suoja häviää, jos ne esitetään julkisessa oikeudenkäynnissä tai otetaan julkiseen ratkaisuun. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 2 momentti, jossa kielletään 31 kohdassa tarkoitettujen salassa pidettävien tietojen esittäminen julkisessa oikeudenkäynnissä tai julkisessa ratkaisussa, jollei siihen ole erityisen painavaa syytä.

9 §. Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus. Tuomioistuintoiminnassa voi syntyä epäselvyyttä toisaalta suoraan laista ilmenevän salassapitovelvollisuuden (9 § 1 momentti) ja erikseen annettavan salassapitomääräyksen (9 § 2 momentti) suhteesta. Vaikka tilanne ei esityksen johdosta tässä suhteessa muuttuisikaan, hallintovaliokunta on lakivaliokunnan käsittelyn perusteella valmis puoltamaan hallituksen esitykseen sisältyvämmän nykyisen lain 9 §:n 2 momentin muuttamista.

Oikeudenkäynnin julkisuus on tärkeä periaate. Yksilön oikeus yksityiselämän suojaan ja oikeus oikeudenkäyntiin ilman yksityiselämään kuuluvien asioiden julkisuutta on myös tärkeä oikeusvaltion kuuluva periaate.

Julkisuuden ja yksityisyyden välisen jännitteen ratkaisemisessa merkitystä voidaan tuomioistuintoiminnassa antaa sille, missä roolissa ja minkälaisessa asiassa henkilöä koskevat asiakirjat on annettu tuomioistuimelle tai laadittu tuomioistuimessa.

Hallintovaliokunta ehdottaa, että tiettyjä yksityiselämän suojaa koskevia salassapitosäännöksiä sovellettaisiin suoraan tuomioistuimen asiakirjoihin ilman tuomioistuimen salassapitomääräystäkin. Tuomioistuimelle annettaisiin kuitenkin harkintavaltaa siten, että tuomioistuin voisi asiaan liittyvän painavan yleisen edun vuoksi päättää säännösten mukaan salassa pidettävän tiedon antamisesta.

Suoraan tuomioistuimille annettuihin asiakirjoihin vaikuttavia salassapitosäännöksiä olisivat säännökset, jotka koskevat asianomistajan yksityiselämään liittyviä arkaluonteisia tietoja,

mielentilatutkimuksia, henkilötutkintaa ja yhteiskuntapalvelun soveltuvuusselvityksiä, psykologisia testejä ja henkilöarviointeja, oppilasasiakirjoja sekä turvallisuussyistä suojattavia osoitetietoja. Yleislain 24 §:n 1 momentin 24, 25 sekä 32 kohtaa sovellettaisiin tuomioistuimelle annettuihin asiakirjoihin vain niiltä osin, kun kysymys ei ole syytetystä. Syytetyn terveydentilaa koskevien tietojen salassapitovelvollisuus olisi sen sijaan voimassa myös tuomioistuimessa.

8. Laki nimikirjalain muuttamisesta

1 §. Lain soveltamisala. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentissa olevan sanan "kuntainliitto" korvaamista sanalla "kuntayhtymä".

7 §. Rangaistusta ja palkkausta kuvaavien tietojen salassapito ja luovuttaminen. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentin alusta poistettavaksi sanan "virkamiehelle", koska säännöksen tulisi soveltua myös työntekijälle tuomittuja rangaistuksia koskeviin tietoihin.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, ettei se yhdy hallituksen esityksen perusteluihin julkishallinnon palveluksessa olevien henkilöiden palkkaustietojen salassapidon perusteista ja että tietojen tulisi tämän vuoksi olla julkisia. Palkkaustietoihin ei valiokunnan mielestä kytkeydy niin vahvaa yksityisyyden suojaamisen intressiä, että se hallitusmuodon 10 §:n 2 momentin valossa oikeuttaisi näiden tietojen salassapitoon. Lakiehdotuksen käsittelemisen edellytyksenä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä on lausunnon mukaan näin muodoin, että lain 7 § muutetaan.

Hallintovaliokunta pitää oman toimialansaakin huomioon ottaen sekä tietojen julkisuuden näkökulmasta että henkilöstöpoliittisista syistä 7 §:n 1 momentin muuttamista välttämättömänä. Valiokunta ehdottaakin, että tiedot virkamiehelle, viran- tai toimenhaltijalle ja työntekijälle henkilökohtaisen suorituksen perusteella tai muutoin henkilökohtaisesti määräytyneestä palkanosasta, sijoituspalkkaluokasta tai vaatavuusryhmää vastaavasta palkasta taikka muusta mah-

dollisesta palkanosasta sekä palkan kokonaismäärästä ovat julkisia. Valiokunta pitää asianmukaisena, että kaikkien nimikirjalain soveltamisalan piirissä olevien henkilöiden palkkatiedot ovat kokonaisuudessaan julkisia.

10 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi valiokunnan 7 §:ään tekemien muutosten johdosta sekä ottaen huomioon ehdotetun viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevan lain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan.

11 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Rangaistussäännös on tarpeeton, koska valiokunta on ehdottanut 10 §:ään sisältyvän vaitiolovelvollisuutta koskevan säännöksen kumoamista. Vastaava viittaussäännös sisältyy ehdotettuun lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta.

10. Laki holhouksen järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Lakivaliokunnan lausuntoon viitaten hallintovaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hylättäisiin.

23. Vakuutusyhtiölain 18 luvun 7 §:n muuttamisesta

Koska lakiehdotusta vastaavat säännökset on otettu huomioon käsiteltäessä hallituksen esitystä laiksi Vakuutusvalvontavirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 163/1998 vp, EV 202/1998 vp), hallintovaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen hylkäämistä.

24. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain 72 ja 79 §:n muuttamisesta

Edellä 23. lakiehdotuksen kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hylkäämistä.

25. Laki eläkesäätiölain 134 §:n muuttamisesta

Edellä 23. lakiehdotuksen kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hylkäämistä.

26. Laki vakuutuskassalain 167 §:n muuttamisesta

Edellä 23. lakiehdotuksen kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hylkäämistä.

38. Laki tasavallan presidentin kansliasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

Lakiehdotuksen mukaan tasavallan presidentin ja kanslian käsittelemien asioiden ja asiakirjojen salassapidosta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, jollei tasavallan presidentti presidentintoimen hoitamisen kannalta välttämättömän luottamuksellisuuden suojaamiseksi toisin päättä.

Valiokunta pitää myös tältä osin luonnollisena ja tärkeänä, että lakiehdotuksessa tarkoitettujen asiakirjojen ja asioiden osalta noudatetaan Suomessa omaksuttua julkisuusperiaatetta mahdollisimman laajasti.

71. Laki yhdistyslain 47 §:n muuttamisesta

Henkilötiedon määritelmä on ehdotetussa henkilötietolaissa (HE 96/1998 vp ja HaVM 26/1998 vp) voimassa olevaa henkilörekisterilakia (471/1987) kattavampi. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että yhdistyslaissa todettaisiin suoraan yhdistysrekisteriin merkittyjen tietojen julkisuus. Viittaus viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevaan lakiin koskisi erityisesti tiedon antamisessa noudatettavaa menettelyä ja tiedon antamistapoja koskevia säännöksiä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 3., 6., 7., 9., 11—22., 27.—70. ja 72.—79. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina,

että 2., 10., 23., 24., 25. ja 26. lakiehdotukset hylätään,

että 1., 4., 5., 8. ja 71. lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kolme lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset**1.****Laki****viranomaisten toiminnan julkisuudesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku**Yleiset säännökset**

1—3 §
(Kuten HE)

4 §

Viranomaiset

Viranomaisilla tarkoitetaan tässä laissa:
(1—7 kohta kuten HE)

8) lain tai asetuksen taikka 1, 2 tai 7 kohdassa tarkoitetun viranomaisen päätöksen perusteella tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettuja lautakuntia, neuvottelukuntia, komiteoita, toimikuntia, työryhmiä, *(poist.)* toimitusmiehiä ja *kunnan ja kuntayhtymän tilintarkastajia* sekä muita niihin verrattavia toimielimiä.

Mitä viranomaisesta säädetään, koskee myös lain tai asetuksen taikka lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella julkista tehtävää hoitavia yhteisöjä, laitoksia, säätiöitä ja yksityisiä henkilöitä niiden käyttäessä julkista valtaa. *Evangelis-luterilaisen kirkon asiakirjojen julkisuudesta säädetään erikseen.*

5 §*Viranomaisen asiakirja*

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Viranomaisen asiakirjana ei pidetä 5 momentissa säädettyin poikkeuksin:

(1—3 kohta kuten HE)

4) asiakirjaa, joka on annettu *(poist.)* viranomaiselle yksityisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten tai laadittu sen suorittamiseksi ;

(5 kohta kuten HE)

Lakia sovelletaan viranomaisissa työskentelevien sekä viranomaisten ja niiden lukuun toimivien yksityisten ja yhteisöjen välisiä neuvotteluita, yhteydenpitoa ja muuta niihin verrattavaa viranomaisten sisäistä työskentelyä varten laadittuihin asiakirjoihin vain, jos asiakirjat sisältävät sellaisia tietoja, että ne arkistolainsäädännön mukaan on liitettävä arkistoon. Jos asiakirjat kuitenkin liitetään arkistoon, viranomainen voi määrätä, että tietoja niistä saa antaa vain viranomaisen luvalla. *(Poist.)*

Mitä asiakirjan salassapidosta tämän lain 24 §:ssä tai muussa laissa säädetään, sovelletaan myös 3 momentin 2 kohdassa ja 4 momentissa tarkoitettuihin asiakirjoihin. (Uusi 5 mom.)

2 luku

Asiakirjan julkiseksi tuleminen

6 §

Viranomaisen laatiman asiakirjan julkiseksi tuleminen

Viranomaisen laatima asiakirja tulee julkiseksi, jollei asiakirjan julkisuudesta taikka salassapidosta tai muusta tietojen saantia koskevasta rajoituksesta tässä tai muussa laissa säädetä, seuraavasti:

1) jatkuvasti ylläpidettävän diaarin ja muun luettelon merkintä, kun se on tehty; syyttäjän diaarin tiedot epäillyistä tulevat kuitenkin julkiseksi vasta, kun epäiltyä koskeva haastehakemus tai syyttäjän haaste on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen ;

(2—9 kohta kuten HE)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

7 ja 8 §
(Kuten HE)

3 luku

Oikeus saada tieto asiakirjasta

9 §

Tiedonsaanti julkisesta asiakirjasta

(1 mom. kuten HE)

Tiedon antaminen asiakirjasta, joka 6 ja 7 §:n mukaan ei ole vielä julkinen, on viranomaisen harkinnassa. *Harkinnassa on otettava huomioon, mitä 17 §:ssä säädetään.*

10 §
(Kuten HE)

11 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

(1 mom. kuten HE)

Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

(1 kohta kuten HE)

2) esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitettyyn tai laadittuun asiakirjaan ennen tutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämiselle;

(3—6 kohta kuten HE)

7) todistajan, *asianomistajan tai asianosaisen* taikka rikosilmoituksen, lastensuojelulain (683/1983) 40 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tai muun niihin verrattavan viranomaisen toimenpiteitä edellyttävän ilmoituksen tekijän salassa pidettäviin osoite-, puhelin- ja muihin vastaaviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan, *asianomistajan tai asianosaisen* tai ilmoituksen tekijän turvallisuutta, etuja tai oikeuksia.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

12 §
(Kuten HE)

4 luku

Tiedon antaminen asiakirjasta

13 §

Asiakirjan pyytäminen

(1 mom. kuten HE)

Pyydettäessä saada tieto salassa pidettävästä asiakirjasta taikka viranomaisen henkilörekisteristä tai muusta asiakirjasta, josta tieto voidaan luovuttaa vain tietyin edellytyksin, tiedon pyytäjän on, jollei erikseen toisin säädetä, ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus sekä muut tietojen luovuttamisen edellytysten selvittämiseksi tarpeelliset seikat sekä tarvittaessa tiedot siitä, miten tietojen suojaus on tarkoitus järjestää.

14 §

Asiakirjan antamisesta päättäminen

(1—3 mom. kuten HE)

Tässä pykälässä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava *mahdollisimman pian*, kuitenkin viimeistään *kahden viikon* kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. *Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on* ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään *(poist.)* kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

15 §

(Kuten HE)

16 §

Asiakirjan antamistavat

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Viranomaisen henkilökisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja *(poist.)*. Henkilötietoja saa kuitenkin luovuttaa suoramarkkinointia ja mielipidetäi markkinatutkimusta varten vain, jos niin erikseen säädetään tai jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa.

5 luku

Viranomaisen velvollisuudet edistää tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa

17 §

Tiedonsaantioikeuksien huomioon ottaminen päätöksenteossa

Viranomainen on tämän lain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei *(poist.)* lain 1 ja 3 § huomioon ottaen rajoiteta ilman *asiallista ja* laissa säädettyä perustetta eikä *enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista* ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti.

Asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on lisäksi otettava huomioon, onko asiakirjan salassapitovelvollisuus riippumaton asiakirjan antamisesta johtuvista tapauskohtaisista vaikutuksista (vahinkoedellytyslausekkeeton salassapitosäännös) vai määräytyykö julkisuus asiakirjan antamisesta johtuvien haitallisten vaikutusten perusteella (julkisuusolettamaan perustuva salassapitosäännös) vai edellyttääkö julkisuus sitä, ettei tiedon antamisesta ilmeisesti aiheudu haitallisia vaikutuksia (salassapito-olettamaan perustuva salassapitosäännös). *(Uusi 2 mom.)*

18 §

Hyvä tiedonhallintatapa

(1 mom. kuten HE)

Tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädettyjen velvoitteiden toteuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä annetaan asetuksella. *Tuomioistuimen ja syyttäjän diaarista antaa kuitenkin tarkempia määräyksiä oikeusministeriö.* Asetuksella voidaan säätää valtioneuvoston oikeudesta antaa tarkempia säännöksiä ja ohjeita asiakirjojen sekä tietojärjestelmien ja niihin sisältyvien tietojen suojaamisessa, tietojen cheyden ja laadun varmistamisessa sekä tietojen siirrossa tietoverkkojen välityksellä noudatettavista tek-

nisistä tietoturvaluottamustoimenpiteistä ja menettelyä koskevista vaatimuksista sekä niiden tason määrittelyssä noudatettavasta asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen luokituksesta valtionhallinnossa.

(3 mom. kuten HE)

19 ja 20 §
(Kuten HE)

21 §

Tietoaineistojen tuottaminen pyynnöstä

(Kuten HE)

6 luku

Salassapitovalvoitteet

22 ja 23 §
(Kuten HE)

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) poliisille (*poist.*) ja muille esitutkintaviranomaisille ja viralliselle syyttäjälle sekä tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehty ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat sekä haastehakemus, haaste ja siihen annettu vastaus rikosasiassa, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa *taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen*, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai *ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä* tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/1984) mukaan (*poist.*) ;

(4 kohta kuten HE)

5) poliisin, *rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen sekä vankeinhoitoviranomaisen* taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävät asiakirjat, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden *taikka rangaistuslaitoksen järjestyksen* ylläpitämistä;

6) kanteluasiakirjat ennen asian ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai *ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle* ;

7) henkilöiden, rakennusten, laitosten, *rakennelmien* sekä tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä koskevat ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat asiakirjat, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna turvajärjestelyjen tarkoituksen toteutumista;

8) asiakirjat, jotka koskevat onnettomuuksiin tai poikkeusoloihin varautumista, väestönsuojelua tai onnettomuuden selvittämistä, jos tiedon antaminen niistä vahingoittaisi tai vaarantaisi turvallisuutta, väestönsuojelun toteuttamista tai poikkeusoloihin varautumista, aiheuttaisi haittaa onnettomuuden selvittämiseksi *taikka loukkaaisi onnettomuuden uhrien oikeuksia tai heidän muistoaan tai läheisiään*, *jollei tiedon antaminen ole tarpeen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi* ;

(9 ja 10 kohta kuten HE)

11) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja *raha- ja valuuttapoliittisista päätöksistä tai toimenpiteistä taikka niiden valmistelusta tai tietoja finanssi- ja tulopolitiikan valmistelusta taikka finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapoliittisten päätösten tai toimenpiteiden tarpeiden selvittämisestä*, jos tiedon antaminen niistä *olisi vastoin valtion etua neuvotteluosapuolena taikka vaarantaisi päätösten tai toimenpiteiden tarkoituksen toteutumisen tai muutoin merkittävästi vaikeuttaisi finanssi-, tulo-, raha- tai valuuttapolitiikan hoitamista* ;

12) rahoitusmarkkinoita ja vakuutustoimintaa valvovien sekä rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusjärjestelmien toimivuudesta vastaavien

viranomaisten *laissa säädettyjä* tehtäviä varten laaditut selvitykset, joista ilmenee tietoja markkinoiden toimivuudesta tai rahoitus-, vakuutus- tai eläkelaitoksista tai niiden asiakkaista, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi vahinkoa tai haittaa rahoitus- tai vakuutusjärjestelmän luotettavuudelle ja toimivuudelle;

13) *kansantalouden kehitystä kuvaava tilasto, talouspoliittinen aloite ja toimenpidesuunnitelma sekä muut sellaiset* asiakirjat, joihin sisältyvillä tiedoilla ilmeisesti voi olla vaikutusta pääoma- ja rahoitusmarkkinoilla, ennen kuin tiedot on saatettu 8 §:ssä tarkoitettulla tavalla yleisesti julkisiksi;

(14 kohta kuten HE)

15) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai *ilman painaavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle* ;

(16 kohta kuten HE)

17) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön, laitoksen tai säätiön liike- tai ammattisalaisuudesta, *samoin kuin sellaiset* asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta liiketoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi mainituille yhteisöille, laitoksille tai säätiöille taloudellista vahinkoa tai saattaisi toisen samantyyppisen tai muutoin kilpailevaa toimintaa harjoittavan julkisyhteisön tai yksityisen parempaan kilpailuasemaan tai heikentäisi julkisyhteisön tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön, laitoksen tai säätiön mahdollisuuksia edullisiin hankintoihin tai sijoitus-, rahoitus- ja velanhoidtojärjestelyihin;

18) asiakirjat, jotka sisältävät valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön työmarkkinaosapuolena tai työriidan osapuolena laatimia tai saamia tietoja, jos tiedon antaminen niistä olisi vastoin julkisyhteisön etua työnantajana, sekä asiakirjat, jotka sisältävät valtion edustajien *maataloustukineuvotteluja* varten laatimia tai saamia tieto-

ja, jos tiedon antaminen niistä olisi vastoin valtion etua neuvotteluosapuolena;

(19 kohta kuten HE)

20) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta, *samoin kuin sellaiset* asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista;

21) asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle *taikka niiden hyödyntämiselle* tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle *taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle* haittaa;

(22 kohta kuten HE)

23) asiakirjat, jotka *sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa* ; ulosottihakemus, ulosottomiehen päätös ja toimituksia koskevat pöytäkirjat ovat kuitenkin ulosottoselvitystä koskevaa pöytäkirjaa lukuun ottamatta julkisia;

(24 ja 25 kohta kuten HE)

26) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvistä arkaluonteisista seikoista *samoin kuin sellaiset* asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksen uhrista, jos tiedon antaminen loukkaisi rikoksen uhrin oikeuksia tai hänen muistoaan tai läheisiään, *jollei tiedon antaminen ole tarpeen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi* ;

(27 kohta kuten HE)

28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta, vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy;

(29 ja 30 kohta kuten HE)

31) asiakirjat, jotka sisältävät tiedon henkilön ilmoittamasta salaisesta puhelinnumerosta sekä tiedon henkilön kotikunnasta ja hänen siellä olevasta asuinpaikastaan tai (poist.) tilapäisestä asuinpaikastaan samoin kuin puhelinnumerosta ja muista yhteystiedoista, jos henkilö on pyytänyt tiedon salassapitoa ja hänellä on perusteltu syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi;

32) asiakirjat, jotka sisältävät (poist.) tietoja henkilön poliittisesta vakaumuksesta tai tietoja henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä taikka tietoja henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista; asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön toimimisesta poliittisessa tai muussa luottamustehtävässä tai henkilön pyrkimisestä sellaiseen tehtävään samoin kuin henkilön osallistumisesta poliittisen puolueen perustamiseen ja rekisteröintiin tai valitsijayhdistyksen perustamiseen vaaleja varten, ovat kuitenkin julkisia.

Edellä 1 momentissa ja muussa laissa säädettyjä asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon, mitä 17 §:ssä säädetään.

25 §

Salassapito- ja luokitusmerkintä

Salassa pidettävään viranomaisen asiakirjaan, joka annetaan asianosaiselle ja joka on salassa pidettävä toisen tai yleisen edun vuoksi, on tehtävä merkintä sen salassa pitämisestä. Merkintä voidaan tehdä muihinkin salassa pidettäviin asiakirjoihin. Merkinnästä tulee käydä ilmi, miltä osin asiakirja on salassa pidettävä ja mihin salassapito perustuu. Jos salassapito pe-

rustuu säännökseen, jossa on vahinkoedellytyslauseke, merkintä voidaan tehdä kuitenkin niin, että siitä ilmenee vain se säännös, johon salassapito perustuu.

(2 mom. kuten HE)

7 luku

Salassapidosta poikkeaminen ja sen lakkaaminen

26 § (Kuten HE)

27 §

Arkistoon siirrettyjen asiakirjojen antaminen

Arkistolaissa säädettyssä järjestyksessä arkistoon siirretystä, salassa pidettäväksi säädetystä viranomaisen asiakirjasta saa antaa tietoja tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten, jollei asiakirjan siirtänyt viranomainen ole toisin määrännyt. Tietojen antamista harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan.

(2 mom. kuten HE)

28 §

Viranomaisen lupa salassa pidettävän asiakirjan saamiseen

Viranomainen voi, jollei lailla toisin säädetä, antaa yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjastaan tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyötä varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Lupaa harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. Jos asiakirjaan sisältyvät tiedot on annettu viranomaiselle sen suostumuksella, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, lupaa ei saa antaa vastoin suostumuksessa tiedon käytölle ja luovutukselle asetettuja ehtoja. Jos lupa tarvitaan usean saman ministeri-

ön alaisen viranomaisen asiakirjasta, luvasta päättää ministeriö asianomaisia viranomaisia tarvittaessa kuultuaan.

(2 mom. kuten HE)

29 ja 30 §
(Kuten HE)

31 §

Viranomaisen asiakirjan salassapidon lakkaaminen

(1 mom. kuten HE)

Viranomaisen asiakirjan salassapitoaika on 25 vuotta, jollei toisin ole säädetty tai määrätty. Yksityiselämän suojaamiseksi lain 24 §:n 1 momentin 24—32 kohdassa salassa pidettäväksi säädetyn asiakirjan tai niitä vastaavan muussa laissa salassa pidettäväksi säädetyn tai muun lain nojalla salassa pidettäväksi määrätyn asiakirjan salassapitoaika on 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee *tai, jollei tästä ole tietoa, 100 vuotta*.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

32 §
(Kuten HE)

8 luku

Erinäiset säännökset

33 §

Muutoksenhaku

Viranomaisen tässä laissa tarkoitettuun päätökseen (*poist.*) saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, *jollei 2 momentista muuta johdu. Muun kuin hallintolainkäyttölain 7 §:ssä tarkoitettun viranomaisen päätöksestä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus toimivaltaltaan paikallisen tai alueellisen viranomaisen päätöksestä samoin kuin 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettun julkista tehtävää hoitavan laitoksen, yhteisön, sää-*

tion ja yksityisen henkilön päätöksestä tehdään kuitenkin hallintolainkäyttölain 12 §:ssä tarkoitettulle toimivaltaiselle hallintotuomioistuimelle.

Jos asianosainen pyytää tietoa asiakirjasta vireillä olevaan oikeudenkäyntiin liittyen, saa tuomioistuimen pyynnön johdosta antamaan ratkaisuun hakea muutosta siinä järjestyksessä, jota noudatetaan haettaessa muutosta siihen asiaan, johon pyyntö liittyy. Muutoksenhaku-oikeudesta on lisäksi voimassa, mitä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetussa laissa säädetään. (Uusi 2 mom.)

34 §
(Kuten HE)

35 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 22 §:ssä säädetyn asiakirjan salassa pitämistä koskevan velvollisuuden sekä 23 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidetään myös 27 §:ssä tarkoitetun sitoumuksen sekä 28 §:n 2 momentissa tarkoitetun määräyksen rikkomista.

36 §
(Kuten HE)

37 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten HE)

Lain 14 §:n 4 momentin säännöksiä määräajoin, joiden kuluessa tieto julkisesta asiakirjasta on viimeistään annettava, sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2003. Siihen asti 14 §:ssä tarkoitettu asia käsitellään viivytyksettä ja tieto julkisesta asiakirjasta annetaan mahdollisimman pian sekä noudatetaan 14 §:n 4

momentissa säädetyn kahden viikon määräajan sijasta kuukauden määräaikaa ja kuukauden määräajan sijasta kahden kuukauden määrääikää. (Uusi 2 mom.)

Tällä lailla kumotaan yleisten asiakirjain julkisuudesta 9 päivänä helmikuuta 1951 annettu laki (83/1951) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. *Kumottavaa lakia sovelletaan kuitenkin valtiopäiväjärjestyksen voimassa ollessa edelleen eduskunnan asiakirjoihin siten kuin kumottavan lain 28 §:ssä säädetään.* Muissa laeissa olevien salassapitosäännösten kumoamisesta säädetään erikseen. (3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

(4 ja 5 mom. kuten HE:n 3 ja 4 mom.)

38 §

Siirtymäsäännös

Lain 18 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut luettelot ja kuvaukset on laadittava vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Ennen tämän lain voimaantuloa käyttöönotetut tietojärjestelmät on suojattava ja niissä olevien tietojen suoja, eheyttä ja laatua turvaavat toimenpiteet toteutettava tämän lain mukaisina *kolmen* vuoden kuluessa lain voimaantulosta (*poist.*) .

4.

Laki

eräiden salassapitosäännösten kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan:

(1 kohta kuten HE)

2) 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetun potilasvahinkolain (585/1986) 13 §, sellaisena kuin se on (*poist.*) laissa 879/1998 ;

(3 kohta kuten HE)

(4 kohta *poist.*)

(4—9 kohta kuten HE:n 5—10 kohta)

(11 kohta *poist.*)

(10—12 kohta kuten HE:n 12—14 kohta)

(15 kohta *poist.*)

(13—33 kohta kuten HE:n 16—36 kohta)

(37 kohta *poist.*)

(34—60 kohta kuten HE:n 38—64 kohta)

2 §

(Kuten HE)

5.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta 21 päivänä joulukuuta 1984 annetun lain (945/1984) 2 § ja 9 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 § laissa 404/1995 ja 9 §:n 1 momentti laissa 1254/1988, sekä

lisätään lakiin uusi 5 b § seuraavasti:

2 §
(Kuten HE)

5 b §

Eräiden salassa pidettävien tietojen käsittely oikeudenkäynnissä

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (/) 24 §:n 1 momentin 24—27, 29, 30 ja 32 kohdassa tai niitä vastaavia muussa laissa salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja saa esittää suullisesti tai apuvälineiden avulla julkisessa käsittelyssä sekä ottaa julkiseen ratkaisuun siinä laajuudessa kuin se asian käsittelemiseksi ja ratkaisun perustelemiseksi on tarpeellista.

Mainitun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdassa tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja ei saa käsitellä julkisessa istunnossa eikä ottaa julkiseen ratkaisuun, jollei siihen ole erityisen painavaa syytä. (Uusi 2 mom.)

9 §

Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus

(1 mom. kuten HE)

Jos suullinen käsittely on 4 tai 5 §:n nojalla ollut kokonaan tai osaksi suljettu tai jos siinä on esitetty salassa pidettävä asiakirja tai esine taikka ilmaistu tieto, josta on säädetty *salassapitovelvollisuus*, tuomioistuimella voi päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä tarpeellisin osin salassa määrääjän, kuitenkin enintään 40 vuotta päätöksen antamisesta. *Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 26, 27, 29, 30 ja 31 kohdassa tai niitä vastaavat muussa laissa salassa pidettäväksi säädetty tuomioistuimelle annetut asiakirjat, samoin kuin momentin 24, 25 ja 32 kohdassa tai niitä vastaavat muussa laissa salassa pidettäväksi säädetty tuomioistuimelle annetut asiakirjat, jotka koskevat asianomistajaa tai sivullista rikosasiassa taikka asianosaista tai sivullista riita-asiassa tai hallintolainkäyttöasiassa taikka jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta, on pidettävä salassa ilman tuomioistuimen päätöstäkin, jollei tuomioistuimella asiaan liittyvän painavan yleisen edun vuoksi toisin päätä.* (Uusi 2 mom.)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

8.

Laki

nimikirjalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä marraskuuta 1989 annetun nimikirjalain (1010/1989) 10 ja 11 §, sellaisena kuin niistä on 11 § laissa 633/1995, sekä

muutetaan (poist.) 1 §:n 2 momentti sekä 6, 7 ja 9 §, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

— — — — —
Mitä tämän lain 6—9 §:ssä säädetään, sovelletaan myös eduskunnan virkamiehiä, Suomen Pankin viran- ja toimenhaltijoita sekä kunnan ja kuntayhtymän viranhaltijoita ja työntekijöitä koskevien tietojen luovuttamiseen. Mitä lain 4 §:n 2 ja 3 momentissa ja 5 §:ssä säädetään, noudatetaan soveltuvien osin mainittuja virkamiehiä, viran- ja toimenhaltijoita sekä työntekijöitä koskevien tietojen keräämiseen, tallettamiseen ja käyttämiseen.

helle, viran- tai toimenhaltijalle ja työntekijälle henkilökohtaisen suorituksen perusteella tai muutoin henkilökohtaisesti määräytyneestä palkan osasta, sijoituspalkkausluokasta tai vaativuusryhmää vastaavasta palkasta taikka muusta mahdollisesta palkkauksen osasta sekä palkan kokonaismäärästä ovat julkisia.

(1 mom. 1 ja 2 kohta *poist.*)

Salassa pidettävä tieto voidaan luovuttaa vain:

(1—3 kohta kuten HE)

(4 kohta *poist.*)

(4 ja 5 kohta kuten HE:n 5 ja 6 kohta)

(3 mom. *poist.*)

6 §

(Kuten HE)

7 §

*Rangaistusta ja palkkausta kuvaavien tietojen
julkisuus*

Tieto (*poist.*) tuomitusta rangaistuksesta (*poist.*) on pidettävä salassa. Tiedot virkamie-

9 §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

71.

Laki

yhdistyslain 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun yhdistyslain (503/1989) 47 §:n 2 momentti seuraavasti:

47 §

Viranomaiset

— — — — —
Yhdistysrekisteri siihen kuuluvine asiakirjoihin on julkinen. Jokaisella on oikeus saada

otteita ja todistuksia yhdistysrekisteristä ja siihen kuuluvista asiakirjoista siten kuin viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (/) säädetään.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää hallituksen tarkkaan seuraavan uudistuksen tavoitteiden toteutumista sekä uuden lainsäädännön soveltamista ja toimivuutta sekä antavan eduskunnalle uudistuskokonaisuutta koskevan seikkaperäisen selvityksen viimeistään vuoden 2003 aikana.*
2. *Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että syyttäjän tiedonsaantioikeuden turvaavat asianomaiset säännökset on saatettu voimaan julkisuuslainsäädännön voimaan tullessa.*

3. *Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että kunkin verovelvollisen säännönmukaista verotusta koskevat tiedot verotettavasta tulosta ja varallisuudesta sekä muun muassa maksuun pannaista valtion-, kunnallis- ja kirkollisveroista ovat julkisia tietoja myös vastaisuudessa sekä lisäksi siitä, että tulevaisuudessa suhtaudutaan muutoinkin pidättyvästi viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön.*

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Kaarina Dromberg /kok
jäs. Ulla Juurola /sd
Timo Järvilahti /kesk
Reijo Kallio /sd
Toimi Kankaanniemi /skl
Juha Karpio /kok
Valto Koski /sd

Osmo Kurola /kok
Pehr Löf /r
Hannes Manninen /kesk
Jukka Mikkola /sd
Tuija Pohjola /sd
Iivo Polvi /vas
Veijo Puhjo /va-r.